

wijs arbeid  
g data zorg  
onderwijs  
e zekerheid  
wetenschap  
org welzijn  
mobiliteit  
jn beleids-

Het ITS maakt deel uit  
van de Radboud  
Universiteit Nijmegen

evaluatie, monitoring,   
effectonderzoek en data

# Handreiking bij het opstellen van het basisschooladvies

Ed Smeets | Jos van Kuijk | Geert Driessen

december 2014



Projectnummer: 34001792  
Opdrachtgever: PO-Raad

© 2014 ITS, Radboud Universiteit Nijmegen

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, en evenmin in een retrieval systeem worden opgeslagen, zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van het ITS van de Radboud Universiteit Nijmegen.

No part of this book/publication may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission from the publisher.

## Voorwoord

Elk jaar maken ongeveer 190.000 leerlingen de overstap van het primair naar het voortgezet onderwijs. Scholen voor primair onderwijs geven deze leerlingen een advies over het best passende niveau in het voortgezet onderwijs. Dit schooladvies maakt deel uit van het onderwijskundig rapport dat de school aan de ouders en leerling en aan het voortgezet onderwijs geeft.

Met ingang van 2015 zijn basisscholen wettelijk verplicht een eindtoets af te nemen. De eindtoets zal later in het schooljaar worden afgenomen dan tot nu toe bij de Cito-eindtoets gebruikelijk was. Daarmee neemt het gewicht van het schooladvies van de basisschool voor de overgang naar het voortgezet onderwijs toe. Leerlingen worden geplaatst conform het schooladvies, tenzij leerling en ouders zelf voor een lager niveau kiezen. Een beter resultaat van de eindtoets dan verwacht kan nog tot heroverweging van het schooladvies leiden, een slechter resultaat niet. Naast de verplichting een eindtoets af te nemen, komt er ook een verplichting voor scholen om een leerlingen onderwijsvolgsysteem te gebruiken. Dit geeft een beeld van de vorderingen van de leerlingen over een periode van een aantal jaren, terwijl de eindtoets een momentopname biedt.

Er bestaat geen handreiking voor basisscholen waarin is vastgelegd wat de beste manier is om tot een passend schooladvies te komen. Daarom heeft de PO-Raad het ITS verzocht onderzoek te doen naar factoren die van belang zijn bij het schooladvies. Tevens heeft de PO-Raad verzocht om op basis daarvan een handreiking voor basisscholen op te stellen. Dit onderzoeksverslag is het resultaat van de genoemde activiteiten. De handreiking is in hoofdstuk 4 uitgewerkt. Daarnaast is in samenwerking met de PO-Raad een kortere versie van de handreiking gemaakt voor de scholen.

Wij danken de informanten uit de vijf regio's die ons hebben geïnformeerd over de aanpak en ervaringen in de vijf praktijkvoorbeelden die in dit rapport worden gepresenteerd.

ITS – Radboud Universiteit  
Dr. Jeroen Winkels, directeur



# Inhoud

<b>Voorwoord</b>	iii
<b>1 Inleiding</b>	1
1.1 Achtergrond en doel van het onderzoek	1
1.2 Onderzoeksvragen	2
1.3 Onderzoeksopzet	2
<b>2 Resultaten van de literatuurstudie</b>	5
2.1 Inleiding	5
2.2 Relevante en minder relevante factoren	5
2.3 Procedure	10
2.4 Communicatie en afstemming	12
2.5 Terugkoppeling en evaluatie	13
2.6 Leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften	15
2.7 Conclusie	16
<b>3 Praktijkvoorbeelden</b>	17
3.1 Inleiding	17
3.2 POVO-procedure Utrecht	17
3.3 Protocol Advies Voortgezet onderwijs Almere	24
3.4 De Waterlandse overstap	30
3.5 De Plaatsingswijzer	35
3.6 Plaatsingswijzer Midden-Holland en Rijnstreek	40
3.7 Samenvatting	45
<b>4 Handreiking</b>	49
4.1 Inleiding	49
4.2 Relevante factoren	49
4.3 Procedure	51
4.4 Communicatie en afstemming	53
4.5 Evaluatie	56
<b>Literatuur</b>	59
<b>Bijlage – Informanten en deelnemers aan de gesprekken</b>	63



# 1 Inleiding

## 1.1 Achtergrond en doel van het onderzoek

Met ingang van 2015 zijn basisscholen wettelijk verplicht een eindtoets af te nemen. De overheid biedt basisscholen met het oog daarop een centrale eindtoets aan die onder verantwoordelijkheid van CvTE door Cito wordt ontwikkeld. Als scholen deze door de overheid aangeboden toets niet willen gebruiken, mogen zij ook een andere eindtoets gebruiken, mits deze aan de gestelde kwaliteitseisen voldoet. De eindtoets zal later in het schooljaar worden afgenomen dan tot nu toe gebruikelijk was. Daarmee neemt het gewicht van het schooladvies van de basisschool voor de overgang naar het voortgezet onderwijs toe. De inschrijving bij een school voor voortgezet onderwijs zal dan immers plaatsvinden voordat de resultaten van de eindtoets beschikbaar zijn. Daarmee vormt de eindtoets de bevestiging van het schooladvies of de aanleiding om het schooladvies in een laat stadium te heroverwegen.

Naast de verplichting een eindtoets af te nemen, komt er ook een verplichting voor scholen om een leerling- en onderwijsvolgsysteem te gebruiken. Dit geeft een beeld van de vorderingen van de leerlingen over een periode van een aantal jaren, terwijl de eindtoets een momentopname biedt.

Zoals aangegeven, neemt het belang van een kwalitatief goed schooladvies toe door latere afname van de eindtoets. Als belangrijkste voordeel van latere afname noemen basisscholen dat het toetsresultaat minder zwaar mee gaat wegen in het traject van advies, schoolkeuze en toelating en dat andere toetsgegevens en het advies zelf daarin belangrijker worden (Roeleveld, Mulder, & Paas, 2013). Er bestaan echter geen handreikingen voor basisscholen waarin is vastgelegd wat de beste manier is om tot een passend schooladvies te komen. Waarop moet het advies worden gebaseerd, welke stappen moeten worden gezet, hoe kunnen scholen nagaan wat de kwaliteit van het advies is en hoe kunnen zij een (verdere) verbetering van de kwaliteit ervan realiseren? Welke factoren zijn van belang bij het opstellen van het advies, naast de prestaties van de leerling? Welke activiteiten zijn nodig om de kans dat het advies wordt opgevolgd, te vergroten en waarmee moet verder nog rekening worden gehouden om de kans van slagen bij de overstap naar het voortgezet onderwijs zo groot mogelijk te maken?

## 1.2 Onderzoeksvragen

De PO-Raad wil informatie ontsluiten over de wijze waarop basisscholen te werk kunnen gaan bij het opstellen van een passend schooladvies en bij het evalueren van de kwaliteit van dat advies. Deze informatie dient te zijn gebaseerd op kennis die onderzoek heeft opgeleverd en op praktijkvoorbeelden. Naast een overzicht van de beschikbare kennis dient het onderzoek een handzaam overzicht op te leveren in de vorm van een stappenplan of kwaliteitskaart.

In dit onderzoek wordt naar antwoorden op de volgende vier onderzoeksvragen gezocht:

- 1) Welke factoren zijn van belang bij het opstellen van een schooladvies voor het voortgezet onderwijs door de basisschool?
- 2) Zijn er goede voorbeelden op het gebied van advisering en wat kan daaruit worden geleerd?
- 3) Welke stappen moeten basisscholen zetten bij het opstellen van een schooladvies en met welke aspecten moeten zij daarbij rekening houden?
- 4) Hoe kunnen basisscholen de kwaliteit van de gegeven adviezen meten en verbeteren?

## 1.3 Onderzoeksopzet

Het onderzoek bestond uit drie onderdelen: een literatuurstudie, het in kaart brengen van goede praktijkvoorbeelden en rapportage. Deze drie onderdelen worden hierna uitgewerkt.

### *Literatuurstudie*

Het doel van de literatuurstudie was om relevante factoren rond het schooladvies en de overgang van het primair naar het voortgezet onderwijs in kaart te brengen. Daarbij gaat het om factoren die de schoolloopbaan in het voortgezet onderwijs voorspellen (zoals prestaties, motivatie en werkhouding), factoren rond de aansluiting met het voortgezet onderwijs (bekendheid met scholen voor voortgezet onderwijs, aansluiten bij specifieke onderwijsbehoeften, aansluiten bij sociaal-emotionele aspecten, overdracht), factoren die de kans vergroten dat het uitgebrachte advies wordt opgevolgd (informatie, keuzebegeleiding, communicatie met ouders) en factoren die de kwaliteit van het advies kunnen verbeteren (terugkoppeling vanuit het voortgezet onderwijs en de verwerking daarvan). Het startpunt voor de literatuurstudie vormden literatuurschetsen via met name Picarta en Scholar, aangevuld met relevante literatuur waarnaar werd verwezen in de bestudeerde teksten ('sneeuwbalmethode').



### *Beschrijven van praktijkvoorbeelden*

Via verwijzingen in de literatuur en door navraag te doen bij het onderwijsveld is gezocht naar goede voorbeelden op het gebied van de procedure rond het uitbrengen van schooladviezen en de aansluiting tussen basisonderwijs en voortgezet onderwijs. Er zijn vijf initiatieven nader bestudeerd. De eerste stap bestond uit het opvragen en bestuderen van documentatie over de initiatieven. Op basis daarvan is per initiatief een beschrijvende tekst opgesteld. Deze is aan de contactpersoon gezonden, met het verzoek om commentaar en aanvullingen op de tekst te geven, evenals antwoorden op vragen die door de onderzoekers bij de tekst zijn gesteld. Tevens is de contactpersoon verzocht namen van enkele onderwijsgevenden of andere betrokkenen uit de onderwijspraktijk te geven die konden worden benaderd voor een vraaggesprek over de procedure bij de overgang van PO naar VO en hun ervaringen daarmee. Vervolgens is een aantal vraaggesprekken gevoerd. Deze hebben geleid tot een aanvulling op de beschrijvende teksten.

### *Rapportage*

In dit onderzoeksrapport worden de resultaten van de literatuurstudie en de beschrijvingen van de goede voorbeelden gepresenteerd. Deze leiden tot een overzicht van factoren die van belang zijn voor een goede advisering. Tot besluit van het rapport wordt een kwaliteitskaart voor basisscholen gepresenteerd. Deze bevat een stappenplan, met advies bij elke stap, en – voor zover nodig – een verwijzing naar belangrijke randvoorwaarden.



## 2 Resultaten van de literatuurstudie

### 2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt op basis van de uitkomsten van de literatuurstudie ingegaan op factoren die meer of minder relevant zijn voor het advies, op de procedure, op communicatie en afstemming, op terugkoppeling en evaluatie en op specifieke onderwijsbehoeften.

### 2.2 Relevante en minder relevante factoren

Om een goed advies voor de overgang naar het voortgezet onderwijs te kunnen geven, moet op de basisschool een adequate inschatting worden gemaakt van de mogelijkheden van de leerling in het voortgezet onderwijs. De Inspectie van het Onderwijs (2007a) noemt verschillende factoren waarvan aannemelijk is dat deze een rol spelen bij het bepalen van het advies: leerprestaties, intelligentie, motivatie, achtergrondkenmerken en thuissituatie van de leerling en eisen die vanuit het voortgezet onderwijs worden gesteld.

*Waar houden leerkrachten rekening mee bij het bepalen van het advies?*

Uit recent onderzoek door de Inspectie van het Onderwijs (2014) naar het basisschooladvies blijkt dat leerprestaties verreweg de belangrijkste verklaring vormen voor het uitgebrachte advies (zie ook Balvers, Doehri, Van der Maten, & Vreeburg, 2014). Dit is eerder ook al in grootschalig empirisch onderzoek aangetoond. Uit de analyse van gegevens die zijn verzameld in het PRIMA-cohortonderzoek blijkt dat de rekenprestaties doorslaggevend zijn voor het advies dat de leerling op de basisschool krijgt, gevolgd door de prestaties bij taal en lezen. Vanuit de aan het onderzoek deelnemende scholen is aangegeven dat naast de prestaties van de leerling ook sociaal-emotionele aspecten worden meegewogen bij het advies, terwijl de ondersteuning thuis en beheersing van de Nederlandse taal minder sterk meewegen. Uit de analyses blijkt echter dat niet-cognitieve kenmerken, zoals inzet en werkhouding, slechts een bescheiden rol spelen in het advies. Hetzelfde geldt voor sociaal milieu (Driessen, Doesborgh, Ledoux, Overmaat, Roeleveld, & Van der Veen, 2005). Boone (2013) deed onderzoek bij leerkrachten in Vlaanderen. Bijna alle geënquêteerde leerkrachten gaven aan dat de prestaties, talenten en interesses van leerlingen belangrijk of door-

slaggevend zijn bij het opstellen van het advies aan leerlingen. Daarnaast gaf 69 procent van hen aan dat gedrag van leerlingen belangrijk tot doorslaggevend is, terwijl 15 procent de sociale achtergrond van leerlingen een belangrijk kenmerk vindt waarmee rekening moet worden gehouden. In focusgroepen gaven de leerkrachten ook aan dat zij rekening houden met de vaardigheid van leerlingen in het zelfstandig werken en plannen en of ze hun huiswerk op tijd af hebben (studiehouding of studievaardigheden genoemd).

### *Trends in de adviezen*

De analyses van de Inspectie van het Onderwijs laten zien dat er van 2003 tot 2011 een trend naar hogere adviezen was. Daarna lijkt sprake van stabilisatie. Het percentage havo/vwo-adviezen daalt licht en het percentage vmbo-adviezen stijgt licht (Balvers e.a., 2014; Inspectie van het Onderwijs, 2014). Dat is terug te zien in de onderwijsdeelname. Na een stijging van de deelname aan hogere onderwijstypen, is er sinds 2011 een stabilisatie.

Een vergelijking tussen de uitkomsten van de Cito-Eindtoets en de uitgebrachte adviezen laat zien dat deze bij twee derde van de leerlingen overeenkomen. Rond één op de tien krijgt een lager advies dan op grond van de Cito-score zou mogen worden verwacht, terwijl ongeveer een kwart een hoger advies krijgt (Balvers e.a., 2014; Inspectie van het Onderwijs, 2014). Hetzelfde onderzoek laat zien dat er een toename is van het enkelvoudige advies. In 2009 was dit het geval bij 64 procent van de uitgebrachte adviezen, in 2012 al bij 75 procent. Dit, terwijl het onderzoek tevens laat zien dat meervoudige adviezen vaak terecht blijken. Van leerlingen die een meervoudig advies (vaak vmbo-t/havo of havo/vwo) krijgen, blijkt een substantieel deel (een derde tot de helft) in het derde leerjaar van het voortgezet onderwijs op het hoogste van de twee geadviseerde niveaus te zitten.

### *Leerprestaties*

De LVS-toetsscores verklaren een groter deel van het schooladvies en van de positie in het voortgezet onderwijs na vier jaar dan de score op de Cito-Eindtoets, zo blijkt uit onderzoek van Van Aarsen (2013). De toetsprestaties begrijpend lezen, rekenen/wiskunde en spelling in de groepen 6 t/m 8 zijn volgens hem dan ook goed bruikbaar als onderbouwing voor het schooladvies. De resultaten van de LVS-toetsen in groep 6, 7 en 8 samen voorspellen 57,5 procent van de positie na vier jaar voortgezet onderwijs, die van groep 7 en 8 57 procent. De resultaten van de Eindtoets voorspellen 50 procent. Cito adviseert bij het gebruik van de LVS-toetsen naar het verloop van de vaardigheidsscores over een langere periode te kijken. Zo is te zien hoe een

leerling zich ontwikkelt, terwijl de relatieve scores (I-V) daar te weinig inzicht in bieden (Visser, 2014).

#### *Niet-cognitieve kenmerken, sociaaleconomische achtergrond en etniciteit*

In het onderzoek van Driessen e.a. (2005) is nagegaan hoe sterk de samenhang is tussen het basisschooladvies en de niet-cognitieve competenties werkhouding, inzet, zelfvertrouwen en sociaal gedrag. Daaruit blijkt dat de cognitieve competenties aanzienlijk sterker samenhangen met het advies dan de niet-cognitieve. Van laatstgenoemde is de samenhang met werkhouding het sterkst, gevolgd door samenhang met inzet. De samenhang met zelfvertrouwen en sociaal gedrag is veel geringer.

Rekers-Mombarg, Kuyper en Van der Werf (2006) gingen na in welke mate diplomarealisatie van leerlingen uit het cohort VOCL'93 samenhangt met hun achtergrondkenmerken, advies, intelligentie, score op de Entreetoets en prestatiemotivatie in het eerste leerjaar van het voortgezet onderwijs. Sekse, intelligentie en prestatiemotivatie bleken vooral voor de lagere schooltypen – ivbo, vbo, mavo – relevante predictoren voor het behalen van een diploma. De belangrijkste voorspellers waren sociaal milieu en de score op de Entreetoets. De diplomarealisatie van havo-leerlingen bleek moeilijk te voorspellen met de gemeten variabelen. Voor het vwo bleek etniciteit een relevante predictor, naast sociaal milieu en de score op de Entreetoets.

Met behulp van gegevens van het PRIMA-cohortonderzoek is nagegaan in hoeverre er sprake is van 'onderbenutting' (van talent). Dat is het geval als de relatieve taal- en/of rekenprestaties in groep 4 duidelijk gunstiger zijn dan de relatieve onderwijspositie in het vierde jaar van het voortgezet onderwijs. Onderbenutting komt het meest voor bij autochtone leerlingen waarvan de ouders laag opgeleid zijn (maximaal lager beroepsonderwijs). Bij één op de vier autochtone kinderen van laagopgeleide ouders is hun relatieve onderwijspositie aan het eind van het voortgezet onderwijs lager dan die in groep 4 van het basisonderwijs was (Mulder, Roeleveld, & Vierke, 2007).

#### *Over- en onder advisering*

De Inspectie van het Onderwijs (2007a) heeft naar aanleiding van berichten dat allochtone leerlingen vergeleken met autochtone leerlingen met vergelijkbare prestaties te lage adviezen zouden krijgen, oftewel worden 'ondergeadviseerd', nader onderzoek laten doen. Daaruit bleek dat lagere adviezen bij deze groep worden verklaard door lagere leerprestaties en niet door etniciteit (Driessen & Smeets, 2007). Verder krijgen intelligentere leerlingen, onvertraagde leerlingen, meisjes en kinderen van hoger opgeleide ouders (iets) hogere adviezen dan zij gelet op hun Eindtoetscores zouden moeten krijgen. Het verschil is echter zeer klein.

In een onderzoek naar schooladviezen en onderwijsloopbanen (Timmermans, Kuyper, & Van der Werf, 2013) is het advies vergeleken met de score op de Cito-Eindtoets basisonderwijs. Er zijn negen adviescategorieën onderscheiden, waaronder vier gecombineerde adviezen. Voor elke categorie is er een bepaald bereik van passende Eindtoetscores. Valt het advies buiten dat bereik, dan is er sprake van onder- of overadvisering. De onderzoekers constateren dat ongeveer 92 procent van de leerlingen een min of meer passend advies krijgt. Bij twee derde is het advies conform de Cito-score, terwijl rond een kwart een iets te laag of iets te hoog advies krijgt, door de onderzoekers getypeerd als een advies dat ‘een half schooltype afwijkt’. Daarbij zijn de iets te hoge en iets te lage adviezen ongeveer gelijk verdeeld. Bij slechts weinig leerlingen was sprake van duidelijke overadvisering of duidelijke onderadvisering. Het gaat om respectievelijk 4 en 3,5 procent. Duidelijke onderadvisering wordt iets vaker bij jongens aangetroffen dan bij meisjes. De groep waarin duidelijke onderadvisering het meest werd gevonden, is de groep autochtone leerlingen met laagopgeleide ouders (maximaal lager beroepsonderwijs). Ook dit onderzoek bevestigt dat lagere adviezen bij allochtone leerlingen samenhangen met het opleidingsniveau van de ouders.

Uit het onderzoek van Boone (2013) in Vlaanderen blijkt eveneens dat de gegeven adviezen kunnen bijdragen aan sociale ongelijkheden in de schoolloopbaan. Onafhankelijk van hun prestaties in het basisonderwijs, hebben leerlingen uit gezinnen die tot de arbeidersklasse behoren, beduidend minder kans op het advies in het secundair onderwijs te starten in een theoretische richting, dan leerlingen uit gezinnen die tot de hogere middenklasse behoren (zie ook Boone & Van Houtte, 2012). Boone gaat ervan uit dat dit onbewust gebeurt. Leerkrachten zouden de nadruk leggen op kwaliteiten die ongelijk verdeeld zijn over de verschillende sociale klassen, waardoor leerlingen uit lagere sociale klassen waarschijnlijk worden benadeeld.

In Luxemburg is uit onderzoek gebleken dat leerlingen met een allochtone achtergrond en leerlingen uit de lagere sociaaleconomische klassen minder kans maken het advies te krijgen voor het hoogst mogelijke onderwijstype, ook al leveren zij gelijke prestaties als autochtone klasgenoten en klasgenoten uit hogere sociaaleconomische klassen (Klapproth, Glock, Krolak-Schwerdt, Martin, & Böhmer, 2013). Onderzoek in Duitsland bevestigt dat kinderen uit lagere sociaaleconomische klassen minder kans maken op een hoog schooladvies, ook als ze daar qua prestaties en houding wel aanspraak op zouden kunnen maken. Een allochtone achtergrond hing daarentegen niet samen met lagere adviezen (Schneider, 2011).

## *Aanpak*

De Wijs en Hollenberg (2014) geven een stappenplan voor het opstellen van het schooladvies. Hierbij geven zij een volgorde aan waarin verschillende factoren bij voorkeur moeten worden betrokken in het proces waarbij tot een advies wordt gekomen (zie figuur 2.1). De toetsresultaten bij begrijpend lezen en rekenen/wiskunde vormen het vertrekpunt, gevolgd door toetsresultaten bij technisch lezen, spelling en studievaardigheden en aspecten zoals motivatie en werkhouding.

*Figuur 2.1 – Stappenplan voor het opstellen van een schooladvies*

---

Nr.	Activiteit
1	Zet voor elke leerling de resultaten op de toetsen begrijpend lezen en rekenen-wiskunde in de afgelopen twee of drie schooljaren op een rijtje. De resultaten op die gebieden zijn immers belangrijke voorspellers voor schoolsucces in het VO.
2	Doe dit ook voor de toetsresultaten op de vaardigheden technisch lezen, spelling en studievaardigheden.
3	Maak uw beeld compleet door te kijken naar de werkhouding, motivatie, sociaal-emotionele ontwikkeling en interesses van de leerling.
4	Is er sprake van een harmonieus beeld als u kijkt naar de gegevens uit stap 1 en 2? <ul style="list-style-type: none"><li>• Zo ja, noteer dan uw eerste idee van een passend type VO. Toets dit idee aan de gegevens die u in kaart hebt gebracht bij punt 3. Bepaal of u het advies eventueel naar boven of naar beneden wilt bijstellen.</li><li>• Zo nee? (Zijn er grote verschillen tussen de toetsresultaten op de verschillende leergebieden?) Stel dan het volgende vast:<ul style="list-style-type: none"><li>– Welke leergebieden wilt u zwaarder meewegen in het advies? Hierbij bekijkt u welke vaardigheden de leerling op het toekomstige schooltype het meest nodig zal hebben. In veel gevallen zijn begrijpend lezen en rekenen-wiskunde het meest van belang.</li><li>– Heeft de leerling compenserende mogelijkheden, zoals een sterk werkgeheugen of veel doorzettingsvermogen? En kan de leerling op het VO gebruikmaken van hulpmiddelen? Een leerling die door dyslexie laag scoort op technisch lezen en spelling, gemiddeld op begrijpend lezen en bovengemiddeld op begrijpend luisteren bijvoorbeeld, heeft waarschijnlijk baat bij gesproken versies van instructieteksten.</li></ul></li></ul> Maak op basis van deze gegevens een gewogen keuze voor het best passende type VO.
5	Toets uw eigen schooladvies aan een onafhankelijk gegeven, zoals de resultaten op de eindtoets en/of het voorlopig leerlingrapport op basis van de entreetoets. (Op de website van Cito staat meer informatie over de eindtoets.) Indien er (grote) verschillen zijn tussen uw eigen schooladvies en het advies op basis van de eindtoets, doorloopt u nogmaals stap 1, 2 en 3 om te bekijken of u het advies wilt bijstellen.

---

*Bron: De Wijs & Hollenberg, 2014, p. 11*

### *School- en klaskenmerken*

Uit de analyses van Balvers e.a. (2014, zie ook Inspectie van het Onderwijs, 2014) blijkt dat ook schoolkenmerken enige invloed op het advies hebben. Op een school met veel autochtone achterstandsleerlingen is er meer kans op een laag advies en minder kans op een hoog advies. Op een school met veel allochtone achterstandsleerlingen is er minder kans op een hoog advies. Veel schoolverschillen in de hoogte van het advies blijven echter onverklaard.

Ook het gemiddelde prestatieniveau van de klas kan van invloed zijn op het schooladvies. Zo bleek uit onderzoek in Luxemburg dat bij vergelijkbare individuele prestaties de kans op een hoog schooladvies kleiner is in een klas die goed presteert dan in een klas die gemiddeld genomen minder goed presteert (Klapproth e.a., 2013).

### *Regionale verschillen*

In het onderzoek van de Inspectie van het Onderwijs (2014) zijn regionale verschillen gevonden in de hoogte van de schooladviezen. In Friesland, Groningen en Noord-Brabant en Limburg is er minder kans op een hoog advies, terwijl er in Noord- en Zuid Holland meer kans op een hoog advies is. In niet-stedelijke gebieden is er meer kans op een laag advies en in sterk verstedelijkte gebieden meer kans op een hoog advies. Het onderzoek van Boone (2013) bevestigt dit. Leerlingen van basisscholen in verstedelijkt gebied kiezen eerder voor de theoretische opties binnen het eerste jaar van het secundair onderwijs, en daarbinnen meer voor Latijn, dan leerlingen in weinig stedelijk gebied. De gevonden effecten zijn niet erg groot, maar wel duidelijk zichtbaar. De verschillen in studiekeuze zouden deels verklaard kunnen worden door verschillen in de lokale arbeidsmarktsituatie. Eerdere analyses op het VOCL-cohort hadden al laten zien dat leerlingen met lage en leerlingen met hoge scores op de Entreetoets in Friesland een lager advies krijgen dan in de rest van Nederland (De Boer, Van der Werf, Bosker, & Jansen, 2006).

## **2.3 Procedure**

Binnen de programmalijn Passend onderwijs en zorg heeft KPC Groep in opdracht van het ministerie van OCW een kwalitatief onderzoek uitgevoerd naar de overgang van primair naar voortgezet onderwijs. Op basis daarvan zijn standaarden ontwikkeld voor het basisonderwijs, het voortgezet onderwijs en de regionale samenwerkingsverbanden (Amsing, Bosch, & Rouweler, 2009). Figuur 2.2 laat de standaarden voor het primair onderwijs zien.



*Figuur 2.2 – Standaarden voor de overgang van primair naar voortgezet onderwijs*

Nr.	Standaard
1	De school neemt het ontwikkelingsperspectief van de leerling als uitgangspunt.
2	De school communiceert op heldere wijze met leerling en ouders over de ontwikkelingsvoortgang van de leerling.
3	De school maakt op tijd een inschatting van de mogelijkheden én de risico's voor de leerlingen bij de overgang van de basisschool naar het voortgezet onderwijs.
4	De school stelt een plan van aanpak op voor leerlingen bij wie sprake is van extra mogelijkheden en kansen en bij leerlingen die meer risico lopen bij de overgang.
5	De school start op tijd en overeenkomstig het plan van aanpak met het traject voor indicering voor leerwagondersteunend onderwijs, praktijkonderwijs en/of leerlinggebonden financiering, indien dit voor de betreffende leerling aan de orde is.
6	De school helpt ouders om hun kind goed te ondersteunen bij de overstap naar het vervolgonderwijs.
7	De school draagt alle relevante informatie over de ontwikkeling van de leerling over aan de vervolgschool.
8	De schriftelijk informatie in het onderwijskundig rapport is zo volledig mogelijk.
9	In persoonlijke contacten met het voortgezet onderwijs licht de school de schriftelijke informatie toe.
10	De school respecteert de privacywetgeving bij de overdracht van informatie naar het voortgezet onderwijs
11	De school ontvangt van het voortgezet onderwijs jaarlijks informatie over de leer- en studieprestaties van oud-leerlingen, maar ook over hun persoonlijke ontwikkeling. Dit doet de school voor voortgezet onderwijs tot drie jaar na het verlaten van de basisschool. Als dit onverhoopt niet gebeurt, vraagt de school zelf om de gegevens bij het voortgezet onderwijs.
12	Als er externe instellingen of deskundigen betrokken zijn bij de opvoeding of begeleiding van de leerling, draagt de school in overleg met de ouders zorg voor overdracht van relevante informatie.
13	De school besteedt binnen haar onderwijsprogramma voor groep 7 en groep 8 aandacht aan de voorbereiding van leerlingen op de overstap naar het voortgezet onderwijs.
14	De school heeft voldoende kennis van het voortgezet onderwijs om leerlingen en ouders hierover te informeren, zodat zij zijn toegerust om een overwogen keuze voor een vervolgschool te maken.
15	De school organiseert in samenwerking met het voortgezet onderwijs in de regio voorlichting voor leerlingen en ouders.
16	De school gebruikt informatie over de schoolloopbaan van haar oud-leerlingen.

*Bron: Amsing, Bosch, & Rouweler, 2009, p. 19*

Uit het onderzoek van de Inspectie van het Onderwijs blijkt dat er veel variatie tussen scholen is in de praktijk van het advies. Rond twee derde (68 procent) beschikt over een procedure, maar hierin zijn vaak geen beslisregels opgenomen. Vrijwel altijd zijn

meer actoren bij het advies betrokken. De helft van de scholen geeft het definitieve advies pas na de eindtoets. Er is vrijwel altijd een onderwijskundig rapport en warme overdracht en er zijn afspraken met het voortgezet onderwijs gemaakt over het geven van enkelvoudige of meervoudige adviezen (Balvers e.a., 2014; Inspectie van het Onderwijs, 2014). Uit onderzoek van Leest e.a. (2013) blijkt dat er zowel schriftelijke als mondelinge (warme) overdracht plaatsvindt en dat de meeste scholen dat voor alle leerlingen doen.

## **2.4 Communicatie en afstemming**

Meestal vindt de school de wensen van ouders en leerlingen belangrijk of zeer belangrijk bij het uitbrengen van het advies. De wensen van hoogopgeleide autochtone ouders spelen een grotere rol dan de wensen van laagopgeleide allochtone ouders (Driessen e.a., 2005). Volgens Klapproth e.a. (2013) is na de individuele leerprestaties de wens van de ouders de beste predictor van het schooladvies. In veel scholen ervaart men druk van ouders om een hoger advies uit te brengen, zo concluderen Balvers e.a. (2014; zie ook Inspectie van het Onderwijs, 2014). Dit wordt gesignaleerd in 44 procent van de scholen. Uit het eerdere onderzoek van Driessen e.a. (2005) kwam naar voren dat vier vijfde van de scholen soms druk van ouders ervaart om een hoger advies te geven. Uit datzelfde onderzoek blijkt dat 84 procent van de leerlingen en 89 procent van de ouders het eens is met het advies. Van degenen die het niet met het advies eens zijn, gaat de helft naar een lager type voortgezet onderwijs en de helft naar een hoger type. Laagopgeleide en allochtone ouders en hun kinderen zijn het vaker oneens met het advies dan (kinderen van) hoogopgeleide en autochtone ouders. Meer begeleiding en ondersteuning bij de schoolkeuze leidt ertoe dat meer leerlingen het advies opvolgen en dat de tevredenheid over de gemaakte keuze toeneemt.

In basisscholen kan men ook druk vanuit het voortgezet onderwijs ervaren tot het uitbrengen van een bepaald advies. In het onderzoek van de Inspectie van het Onderwijs (Balvers e.a., 2014; Inspectie van het Onderwijs, 2014) wordt vanuit één op de vijf scholen aangegeven dat dit het geval is. Uit hetzelfde onderzoek blijkt dat scholen voor voortgezet onderwijs positief zijn over de kwaliteit van het basisschooladvies. Deze conclusie werd ook in eerder onderzoek getrokken (Van der Lubbe, Verhelst, Heuvelmans, & Staphorsius, 2005). Van Aarsen (2013) concludeert dat het advies in 91% van de gevallen door de school voor voortgezet onderwijs wordt gevolgd.

In het onderzoek van Driessen e.a. (2005) is ook gevraagd naar overleg tussen basisscholen en scholen voor voortgezet onderwijs over aansluiting in leerstof, werkwijze en pedagogisch klimaat. Dat bleek destijds weinig voor te komen.

## **2.5 Terugkoppeling en evaluatie**

Van scholen voor voortgezet onderwijs wordt verwacht dat zij de vorderingen van hun leerlingen in de eerste twee leerjaren terugkoppelen naar de basisschool. Door informatie over de schoolloopbaan van de leerlingen in het voortgezet onderwijs te verzamelen en deze naast het uitgebrachte schooladvies te leggen, kan een indicatie worden verkregen van de kwaliteit van het advies. Uit het recente onderzoek van de Inspectie van het Onderwijs blijkt dat leerlingen in het voortgezet onderwijs meestal wel worden gevolgd door de toeleverende basisschool, maar dat de procedure rond het advies door een groot aantal scholen niet wordt geëvalueerd (Balvers e.a., 2014; Inspectie van het Onderwijs, 2014). Ook onderzoek van Leest e.a. (2013) laat zien dat de kwaliteit van selectie en toelating vrijwel altijd alleen op leerlingniveau wordt geëvalueerd en doorgaans niet op schoolniveau of bestuurlijk niveau. Vanuit scholen wordt aangegeven dat veel factoren die studiesucces beïnvloeden bij de toelating (nog) niet te voorzien zijn. De onderzoekers stellen ook vast dat er een toegenomen streven is om een hoog rendement te behalen, aangezien de Inspectie van het Onderwijs daarop toeziet. Dit kan op gespannen voet staan met een optimale toegankelijkheid, doordat het invloed kan hebben op de toelatingscriteria.

### *Samenhang tussen basisschooladvies en loopbaan in het voortgezet onderwijs*

Er zijn verschillende onderzoeken uitgevoerd naar de samenhang tussen het basisschooladvies en schoolloopbanen in het voortgezet onderwijs.

Van Aarsen (2013) rapporteert op grond van analyse van gegevens van bijna 2.400 leerlingen uit VO-cohorten dat 55 procent daarvan na vier jaar op koers ligt, volgens het advies dat de basisschool heeft gegeven; 29 procent is blijven zitten of zit op een lager niveau dan geadviseerd en 16 procent op een hoger niveau. Het advies verklaart 60 procent van de positie in het vierde leerjaar. De LVS-toetsscores begrijpend lezen, rekenen/wiskunde en spelling in de groepen 6 t/m 8 voegen hieraan nog bijna 4 procent toe. Timmermans, Kuyper en Van der Werf (2013) constateren dat de Cito-Eindtoets en het advies in gelijke mate de onderwijspositie na drie jaar voortgezet onderwijs voorspellen. Dit komt vooral door de sterke samenhang tussen deze twee variabelen.

Volgens Balvers e.a. (2014; zie ook Inspectie van het Onderwijs, 2014) komt gemiddeld 75 procent van de leerlingen terecht op een positie die met het advies overeenstemt; 15 procent komt op een lagere positie uit en 10 procent op een hogere. Er stromen dus meer leerlingen af. Timmermans e.a. (2013) geven aan dat na drie jaar in het voortgezet onderwijs ongeveer 60 procent van de leerlingen zich in een bij het advies passend onderwijstype bevindt. Ongeveer 10 procent is blijven zitten. Opstroom en afstroom ten opzichte van het advies komen elk bij ongeveer 15 procent van de leerlingen voor. Voor jongens zijn de percentages wat minder gunstig en voor meisjes wat gunstiger. De relaties met de etnische achtergrond van de leerlingen zijn complex en hebben bovendien te maken met het opleidingsniveau van de ouders. Naarmate het opleidingsniveau van de ouders hoger is, hebben de leerlingen vaker het verwachte onderwijstype bereikt. Allochtone leerlingen met laagopgeleide ouders zijn relatief vaak blijven zitten, maar Turkse en Marokkaanse leerlingen met laagopgeleide ouders zijn relatief vaak opgestroomd. Autochtone leerlingen met laagopgeleide ouders zijn relatief vaak afgestroomd.

Ondergeadviseerde leerlingen worden in een lager klastype geplaatst en overgeadviseerde leerlingen in een hoger klastype dan leerlingen met een passend advies. Dat werkt door in de verdere schoolloopbaan. Het advies heeft deels het karakter van een 'self-fulfilling prophecy'. Ondergeadviseerde leerlingen stromen vaker op, maar zij komen in meerderheid lager terecht dan de Eindtoets aangaf. Overgeadviseerde leerlingen stromen vaker af, maar zij komen in meerderheid hoger terecht dan de Eindtoets aangaf (Timmermans e.a., 2013). Samenvattend kan worden gesteld dat onder advisering ongunstig is en over advisering gunstig kan uitwerken. Dit is eerder ook al door De Boer, Bosker en Van der Werf (2007) geconstateerd.

Leerlingen met een hoog advies zijn meer gebaat bij een school voor voortgezet onderwijs die smal van samenstelling is, terwijl leerlingen met een lager advies meer voordeel kunnen hebben van een brede scholengemeenschap (Balvers e.a., 2014; Inspectie van het Onderwijs, 2014).

### *Belang van het advies*

Het advies dat een leerling op de basisschool heeft gekregen, dient ertoe de leerlingen in een bepaald type eerste klas te plaatsen. Dat advies is een krachtige voorspeller van de verdere schoolloopbaan. Zoals aangegeven, blijkt uit onderzoek van Driessen e.a. (2005) dat ruim 60 procent van de verschillen tussen leerlingen qua positie in het vierde jaar van het voortgezet onderwijs door het advies van de basisschool wordt voorspeld. Daarmee is het advies een betere voorspeller dan de scores op taal- en rekentoetsen en achtergrondkenmerken van de leerlingen. Uiteraard moet worden opgemerkt dat de prestaties van leerlingen een belangrijke invloed hebben op het

advies. Variatie tussen basisscholen in de onderwijspositie van hun oud-leerlingen in het vierde jaar van het voortgezet onderwijs (bijna 14 procent van de variantie) wordt vooral verklaard door verschillen in leerlingkenmerken en prestatieniveau in groep 8. Vooral leerlingen van scholen met veel laagopgeleide allochtone ouders hebben, na correctie voor herkomst, prestaties en advies, een iets lagere positie bereikt in het vierde jaar voortgezet onderwijs dan kon worden verwacht.

Dat sommige leerlingen het in het voortgezet onderwijs beter doen dan op de basisschool werd verwacht en andere leerlingen minder goed, hangt gedeeltelijk samen met de vraag of het advies paste bij de Cito-score, maar het hangt voor het grootste deel af van andere factoren, die grotendeels nog onbekend zijn (Balvers e.a., 2014; Inspectie van het Onderwijs, 2014).

## **2.6 Leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften**

Met de invoering van Passend onderwijs verandert er het een en ander in het onderwijs aan leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften. Voor een deel van de leerlingen moet voortaan een ontwikkelingsperspectief worden opgesteld. Scholen moeten in een ondersteuningsprofiel vastleggen welke ondersteuning zij kunnen bieden en met welke beperkingen zij kunnen omgaan. Voor iedere leerling moet een ‘passende’ onderwijsplek worden gevonden. Er kunnen grotere regionale verschillen ontstaan dan tot nu toe het geval was. Het is van belang dat mogelijke gevolgen van dit alles voor de schooladviezen in kaart worden gebracht.

In een onderzoek naar de prestaties en loopbanen van leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften is gezocht naar samenhangen tussen specifieke beperkingen die leerlingen (volgens hun leerkracht) in het basisonderwijs hadden en hun schoolloopbaan in het voortgezet onderwijs. Zoals te verwachten, starten deze leerlingen doorgaans op een lager niveau in het voortgezet onderwijs, lopen ze meer kans om het voortgezet onderwijs ongediplomeerd te verlaten en halen ze vaker een lager diploma dan leerlingen die geen specifieke onderwijsbehoeften hadden (Roeleveld, Smeets, Ledoux, Wester, & Koopman, 2013). Tevens is gezocht naar verschillen die te maken hebben met de aard van de problematiek van de leerling, waarbij onderscheid is gemaakt tussen leerproblemen, gedragsproblemen, overige problemen en een combinatie van gedragsproblemen en overige problemen. Op dit punt was echter geen duidelijk patroon te zien.

Om de voortgang van de ontwikkeling van hoogbegaafde leerlingen bij de overgang naar het voortgezet onderwijs te waarborgen, dient het onderwijskundig rapport be-

paalde informatie te bevatten over deze leerlingen. Onlangs is een onderzoek afgerond naar leerlinggegevens die in het OKR zouden moeten worden opgenomen bij hoogbegaafde leerlingen (Van Dijk-Koning, Van der Heide, Hilbrandie, Van Rijn, & Smolenaars, in voorbereiding). Deze auteurs onderzochten formats voor het OKR van zestien samenwerkingsverbanden en 82 ingevulde OKR's van hoogbegaafde leerlingen. De onderzoekers concluderen dat in de aangeleverde formats niet wordt gevraagd naar expliciete informatie over hoogbegaafdheid. Bovendien wordt slechts in 8 procent van de geanalyseerde OKR's van hoogbegaafde leerlingen verwezen naar hoogbegaafdheid. Uit interviews blijkt dat zowel in PO als VO wel behoefte bestaat aan informatieoverdracht in samenhang met hoogbegaafdheid, zowel via het OKR als via warme overdracht. Persoonskenmerken van de leerling, zoals motivatie, zelfbeeld en zelfstandigheid, worden belangrijker gevonden dan de resultaten van de Eindtoets, maar de overdracht van die resultaten krijgt in het VO wel meer prioriteit dan in het PO. Om een effectieve doorgaande leerroute te realiseren, is het volgens de auteurs nodig dat PO en VO meer gaan samenwerken.

## **2.7 Conclusie**

De gevonden literatuur heeft vooral betrekking op factoren die worden betrokken bij het opstellen van het advies voor het voortgezet onderwijs en op variabelen die de beste voorspelling geven van de loopbaan in het voortgezet onderwijs. Daarbij gaat ook aandacht uit naar over- en onderadvisering en effecten daarvan. Verder is er literatuur over leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften. De procedure rond het opstellen van het advies, communicatie en afstemming met ouders en het voortgezet onderwijs en terugkoppeling en evaluatie komen in de onderzoeksliteratuur beduidend minder aan bod. Voor zover daar wel op wordt ingegaan, is dat vooral in beschrijvende vorm.

## 3 Praktijkvoorbeelden

### 3.1 Inleiding

In dit onderdeel worden enkele praktijkvoorbeelden van de procedure rond het uitbrengen van schooladviezen en de aansluiting tussen basisonderwijs en voortgezet onderwijs beschreven. Dit om te illustreren hoe men op dit gebied in een aantal regio's te werk gaat en om aan het onderwijsveld te laten zien hoe bepaalde problemen kunnen worden opgelost. Daarnaast geven de praktijkvoorbeelden aanvullende informatie op de inzichten uit de literatuurstudie. Aan de orde komen achtereenvolgens: de POVO-procedure Utrecht, Protocol Advies voortgezet onderwijs Almere, de Waterlandse overstap, de (Noordelijke) Plaatsingswijzer en de Plaatsingswijzer Midden-Holland en Rijnstreek.

De beschrijving is gebaseerd op documentenanalyse, aangevuld met een internetsearch en informatie van de contactpersoon in de regio. Vervolgens zijn per voorbeeld gesprekken met enkele betrokkenen uit de onderwijspraktijk gevoerd. Daarin is aanvullende informatie verzameld over de gang van zaken tot en met schooljaar 2013/2014. De beschrijving heeft dus betrekking op de situatie vóór de invoering van de verplichte centrale eindtoets. Elk van de voorbeelden wordt op identieke wijze beschreven, waarbij achtereenvolgens aandacht wordt besteed aan:

- factoren die worden meegenomen bij het opstellen van het advies;
- de procedure die wordt gevolgd;
- communicatie en afstemming;
- evaluatie;
- praktijkervaringen.

### 3.2 POVO-procedure Utrecht

In algemene zin is de POVO-procedure een set van afspraken tussen alle scholen voor primair en voortgezet onderwijs in de gemeente Utrecht die de onderlinge aansluiting bevordert. De afspraken zijn vastgelegd in de Utrechtse Onderwijs Agenda en voorbereid door de Werkgroep POVO. Deze werkgroep bestaat uit beleidsmedewerkers van primair en voortgezet onderwijs, vertegenwoordigers van het samenwerkingsverband en van de gemeente Utrecht. In totaal zijn bij deze procedure, waarin de overgang van leerlingen van het basisonderwijs naar het voortgezet onderwijs wordt gere-

geld en begeleid, meer dan 100 scholen betrokken. Daarnaast zijn de aanmeldings- en toelatingsafspraken verankerd. De procedure omvat drie onderdelen: (1) voorlichting, oriëntatie en advies, (2) aanmelding, toelating en overdracht, en (3) terugkoppeling. Deze onderdelen zijn uitgebreid uitgewerkt in brochures en stroomschema's. Deze zijn via de website beschikbaar<sup>1</sup>.

### *Factoren die worden meegenomen*

Het verplichte onderwijskundige rapport (OKR) vormt de basis waarin alle informatie zijn plaats moet krijgen. Er wordt gewerkt met een centraal informatiesysteem ('Onderwijs Transparant'). De volgende informatie moet vermeld worden:

- basisschooladvies;
- didactische gegevens (LVS-vaardigheidsscores groep 6 t/m 8);
- aanwezigheid dyslexieverklaring;
- aanwezigheid van een so-indicatie;
- informatie over de schoolloopbaan;
- informatie over houding en gedrag.

Naast deze gegevens kunnen bijlagen worden toegevoegd die naar het oordeel van het primair en/of voortgezet onderwijs van belang zijn bij de afweging een leerling wel of niet toe te laten. Met ingang van het schooljaar 2014/2015 is de uitslag van de Centrale Eindtoets als wettelijk verplicht tweede gegeven vereist in aanvulling op het advies van het primair onderwijs.

Op basis van de vaardigheidsscores die de leerling heeft behaald bij de LVS-toetsen geeft Onderwijs Transparant automatisch een inschatting van het startniveau voor het voortgezet onderwijs. Dit wordt voor alle vaardigheden afzonderlijk gegeven. Ook laat Onderwijs Transparant zien welke ontwikkeling er van groep 6 t/m 8 is geweest in deze vaardigheidsscores. In aanvulling hierop kunnen resultaten van andere toetsen (methodegebonden toetsen) worden opgenomen in Onderwijs Transparant.

Voor het aanmelden van leerlingen bij het praktijkonderwijs of leerwegondersteunend onderwijs (bij het Loket Passend Onderwijs) wordt in een aanvullend deel bij het OKR informatie opgenomen over speciale begeleiding, over aanvullende didactische gegevens (resultaat van leerachterstandentest), cognitieve gegevens (resultaat van capaciteitenonderzoek) en indien van toepassing sociaal-emotionele gegevens (resultaat van sociaal-emotioneel onderzoek).

---

<sup>1</sup> [sterkvo.nl/povo](http://sterkvo.nl/povo)



## *Procedure*

Gestart wordt begin groep 7 met een groepsbespreking van alle leerlingen onder leiding van de interne begeleider. Bij het signaleren van leerlingen met mogelijke specifieke onderwijsbehoeften wordt een aparte weg bewandeld (zie het stroomdiagram voortijdig signaleren op de website). In de tijd volgen verder:

- December t/m maart (groep 7): formuleren (voorlopig) schooladvies voor alle leerlingen in groep 7 en bespreking van dit advies met de ouders.
- Eind groep 7: aanmelding bij het Loket Passend Onderwijs van potentiële leerlingen voor leerwegondersteunend onderwijs (LWOO), praktijkonderwijs, het Orthopedagogisch en Didactisch Centrum (OPDC) of de Internationale schakelklas (ISK).
- November (groep 8): overleg met voortgezet onderwijs over geanonimiseerde leerlingendossiers ('Proeftafels').
- November (groep 8): aanlevering enkelvoudige schooladviezen aan het Samenwerkingsverband.
- December–januari (groep 8): gesprekken met ouders en leerlingen over het (enkelvoudige) schooladvies.
- December–januari (groep 8): indien het beeld op basis van de LVS-resultaten niet eenduidig is of als er twijfels zijn over het startniveau, vindt aanvullend onderzoek plaats; dit gebeurt op initiatief van het primair onderwijs en wordt eventueel gefaciliteerd door het voortgezet onderwijs.
- Februari (groep 8): advies en schoolkeuzegesprek met ouders en leerlingen met informatie over het eindadvies van de basisschool en beslissing over schoolkeuze (soort school: bijvoorbeeld onderwijsvorm, brede of smalle scholengemeenschap). Aan het einde van dit gesprek volgt de aanmelding door de basisschool van de leerling bij één vo-school via Onderwijs Transparant. Ouders geven hiervoor een machtiging af. Bij bezwaar hiertegen vindt aanmelding plaats via een afzonderlijk aanmeldingsformulier.

## *Communicatie en afstemming*

Ouders worden zowel in groep 7 als in groep 8 (twee maal) door middel van een bespreking geïnformeerd en betrokken bij de procedure van advies en aanmelding (zie procedure). Ouders hebben bovendien inzage en correctierecht in het OKR dat de aanmelding vergezelt en kunnen hun zienswijze daar aan toevoegen. Verder worden ouders geïnformeerd over de warme overdrachtmiddagen die door scholen voor voortgezet onderwijs worden georganiseerd, na het besluit tot toelating van de leerling (mei-juni). Hier wordt informatie uitgewisseld die niet nodig is voor het plaatsingsbesluit, maar die wel van waarde is om mee te geven aan het voortgezet onder-

wijs. Bronnen van informatie zijn: Ouderbrochure POVO, OKR, website<sup>2</sup> en Open dagen<sup>3</sup>.

In principe hoeft er geen overleg of afstemming plaats te vinden met het voortgezet onderwijs. De toelatingscriteria zijn immers vooraf gezamenlijk vastgesteld. Sommige scholen hanteren aanvullende criteria, in verband het onderwijsaanbod, het onderwijssysteem of de identiteit van de school. Scholen voor voortgezet onderwijs kunnen niet eenzijdig afwijzen. Wel kan nader overleg plaatsvinden tussen primair onderwijs, ouders en voortgezet onderwijs over de keuze. Sinds het schooljaar 2013-2014 worden per PO-schoolbestuur POVO-proeftafels georganiseerd. De proeftafels bieden het primair onderwijs de mogelijkheid om, voorafgaand aan de overgang van leerlingen, gezamenlijk met het voortgezet onderwijs en/of het samenwerkingsverband te praten over geanonimiseerde leerlingendossiers. Hierbij valt te denken aan dossiers van leerlingen waarbij het basisschooladvies en LVS-resultaten niet tot elkaar in verhouding staan. Het doel van de proeftafels is het PO en VO op een overeenkomstige wijze naar het leerlingendossier te laten kijken.

Hierna komt de plaatsingsprocedure voortgezet onderwijs op gang. Het voortgezet onderwijs neemt voor elke aangemelde leerling een plaatsingsbesluit (plaatsing of afwijzing, afhankelijk van overeenstemming over het advies en het aantal beschikbare plaatsen). Dit besluit wordt aan het primair onderwijs en aan de ouders meegedeeld en in Onderwijs Transparant geregistreerd. Bij afwijzing dient in overleg met de ouders een nieuwe school gekozen te worden, die wederom in Onderwijs Transparant wordt ingevoerd. Indien een school meer aanmeldingen heeft die plaatsbaar zijn dan het feitelijke aantal plaatsen, vindt loting plaats. Ook hierover worden de ouders geïnformeerd. Er kunnen twee rondes van plaatsing plaatsvinden. Er bestaan voorrangregels bij overaanmelding: voorrang voor leerlingen met extra ondersteuningsbehoefte met een dispensatie van het Loket Passend onderwijs, voorrang voor Utrechtse leerlingen en voorrang op grond van de broertjes-zusjesregeling. Deze zijn alleen van toepassing in de eerste ronde.

Verder organiseren alle scholen voor voortgezet onderwijs een kennismakingsmiddag voor geplaatste leerlingen. De basisscholen zorgen ervoor dat hun leerlingen deze bijeenkomsten kunnen bijwonen.

Alle scholen voor voortgezet onderwijs kunnen openlijk communiceren over het verloop van de aanmeldingen. Het Samenwerkingsverband zet begin april de tussenstand van aanmeldingen op de website. Er bestaat een mogelijkheid voor scholen

---

2 [sterkvo.nl/povo](http://sterkvo.nl/povo)

3 [kijkoponderwijs.nl](http://kijkoponderwijs.nl)

voor primair onderwijs om informatie die niet nodig is voor het plaatsingsbesluit, maar wel van waarde is, via een warme overdracht uit te wisselen. Hiervoor worden centrale ‘warme overdrachtmiddagen’ georganiseerd. Deze vinden plaats na de plaatsingsbesluiten (mei-juni). Zowel PO als VO kan bij de aanmelding aangeven of zij behoefte hebben aan warme overdracht van een leerling.

### *Evalueren*

Alle betrokken partijen (primair onderwijs, voortgezet onderwijs en gezamenlijke bestuurlijke partijen) krijgen informatie rondom het keuzeproces:

- primair onderwijs: over hoe het hun leerlingen vergaat de eerste twee leerjaren zodat zij hun advisering kunnen evalueren, bijstellen en verantwoorden;
- voortgezet onderwijs: om hun toelating(sbeleid) te kunnen evalueren, bijstellen en verantwoorden;
- bestuurlijke partijen: om stedelijk en regionaal beleid te formuleren, te evalueren en zo nodig aan te passen.

Ieder schooljaar wordt de gang van zaken in het kader van de POVO-procedure geëvalueerd. Vanuit een vastgestelde klachtenprocedure worden gegrond verklaarde bezwaren meegenomen bij de evaluatie van de procedure. Als dat nodig wordt geacht, doet de POVO-werkgroep verbetervoorstellen. Deze kunnen tot aanpassing van de procedure leiden. Voorbeelden van aanpassingen zijn de invoering van de POVO-proeftafels, de bespreking van ‘twijfeldossiers’ en de organisatie van warme overdracht naar gelang de behoefte van primair en/of voortgezet onderwijs.

### *Praktijkervaringen*

De praktijkervaringen hebben betrekking op de gang van zaken tot en met schooljaar 2013/2014. Inmiddels zijn er enkele aanpassingen in de procedure doorgevoerd.

Uit de gesprekken met uitvoerenden van de POVO-procedure blijkt dat de procedure in grote lijnen gevolgd wordt. Op onderdelen, waar we dadelijk op terugkomen, zijn er, vaak om praktische redenen, wijzigingen aangebracht. Geïnterviewden vinden het positief dat er één format is voor alle scholen en dat er een meer eenvormig advies is. Ook zou er meer eenvormig naar de adviezen worden gekeken. Wel vinden geïnterviewden dat er bij de uiteindelijke plaatsing door het voortgezet onderwijs te veel op cijfers wordt gevaren. Andere aspecten die mee worden gewogen in het advies van de basisschool, met name motivationele en sociaal-emotionele aspecten, zouden bij de afweging van het VO een minder prominente rol hebben. De georganiseerde ‘warme overdrachtmiddagen’ (na het besluit tot plaatsing) worden gewaardeerd.

Bij de *factoren* die een rol spelen in het advies gaat het vooral om LVS-scores (meestal over drie jaren: groep 6, 7 en 8). Begrijpend lezen en rekenen zijn daarvan de belangrijkste. Soms worden iq-testen toegevoegd of is er Drempelonderzoek (met het oog op toelating tot praktijkonderwijs of leerwegondersteunend onderwijs). De entreetoets is niet verplicht in de POVO-procedure. Methodengebonden toetsen worden wel afgenomen en gaan in de ene school niet mee in het advies en in de andere school alleen bij leerlingen die minder goed scoren bij het LVS. Bij de motivationele en sociaal-emotionele factoren die meegenomen worden in het advies, gaat het vooral om het omgaan met leerlingen (in de klas), het omgaan met leerkrachten, de werkhouding, zelfstandigheid en motivatie. De resultaten op deze factoren worden niet gemeten met een instrument, maar zijn het resultaat van jaarlijkse observaties door groepsleerkrachten (van groep 6, 7 en 8), de weergave daarvan in observatieformulieren en de jaarlijkse overdracht tussen de verschillende groepsleerkrachten. De invloed van deze factoren in de uiteindelijke plaatsing wordt te gering ('aanvullend') genoemd. Soms worden meer specifieke factoren opgenomen in het advies, als die van belang zijn. Bij informatie over de thuissituatie is men voorzichtig in verband met de privacy en vindt altijd overleg plaats met ouders.

Wat de *procedure* en het *tijdpad* betreft, starten de afspraken in het kader van de POVO-procedure in groep 7 (groepsbespreking begin groep 7, formuleren voorlopig advies en bespreken met ouders tussen december en maart). In de scholen die aan de gesprekken deelnamen, worden ook al activiteiten in groep 6 uitgevoerd. Zo worden ouders eind groep 6 geïnformeerd over de POVO-procedure en maken ze kennis met de LVS-cijfers in het licht van de advisering over de overgang naar het voortgezet onderwijs. Ook worden leerkrachten van groep 6 betrokken bij de groepsbespreking van alle leerlingen door de interne begeleider en de leerkrachten van groep 7 en 8. Eén school heeft het voorlopig advies aan ouders van eind groep 7 naar november groep 7 verschoven. Ouders kunnen zich daardoor in groep 7 al meer gericht oriënteren op VO-scholen.

Over het *enkelvoudige advies* bestaat discussie. De POVO-procedure schrijft enkelvoudige adviezen voor. Dit zou de plaatsing in het voortgezet onderwijs vergemakkelijken. De geïnterviewden zouden echter meer gemengde adviezen willen geven. De mogelijkheid bestaat om naast dit enkelvoudige advies een advies voor een gemengde brugklas toe te voegen en dat gebeurt ook in de praktijk. Het voortgezet onderwijs gaat echter af op het enkelvoudige advies en beslist ook in welk type brugklas de leerling wordt geplaatst. De procedure wordt hier door de deelnemers aan de interviews als te strak ervaren. Primair en voortgezet onderwijs staan hierbij tegenover elkaar. Het primair onderwijs heeft belang bij zo hoog mogelijke uitstroom, terwijl het voortgezet onderwijs afstroom wil voorkomen. Daarnaast speelt hierin ook de rol van ouders mee die een zo hoog mogelijk advies willen.

Het *vastleggen van het advies* in het Onderwijskundig rapport (OKR) gebeurt digitaal (in ‘Onderwijs Transparant’) en wordt een zeer intensieve aangelegenheid genoemd. Ook voorheen toen het nog op papier ging, was het dat al. Vooral leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften kosten veel tijd, omdat bijlagen moeten worden toegevoegd (gescand). Ouders krijgen een uitdraai van het OKR. Getracht wordt met overdrachtsformulieren de procedure te vergemakkelijken.

De *eindtoets* zal na 2015 geen rol van betekenis meer spelen in het advies. De afspraak is zowel wettelijk als ook binnen de POVO-procedure dat alleen bij een hogere uitslag bij de eindtoets het advies aangepast kan worden. Dat laatste gebeurt alleen als de heroverweging van het advies door de basisschool inderdaad tot een ander advies leidt. Het samenwerkingsverband garandeert dat de leerling dan ook op dat niveau wordt geplaatst. De geïnterviewden zijn wel benieuwd hoe dat gaat uitpakken.

De geïnterviewden achten zich goed op de hoogte van de *verschillende onderwijstypen* in de omgeving en ook de *verschillende aanpakken en specificaties* van de meeste scholen zijn uit ervaring en via contacten met deze scholen bekend. Hoewel geen advies voor een specifieke school wordt gegeven, wordt in de gesprekken met ouders wel gewezen op meer of minder geschikte scholen voor het kind. Vaak gebeurt dit door het afstrepen van scholen die minder in aanmerking komen (vanwege aspecten zoals schoolgrootte en aanpak).

De *communicatie met ouders* wordt een zeer belangrijk aspect genoemd en het zo vroeg mogelijk betrekken van ouders (bijvoorbeeld al in groep 6) en het blijven betrekken en informeren van ouders bij de overstap is gewenst en noodzakelijk. Het onderbouwen van het advies (met feitelijke/objectieve gegevens) en het aangeven hoe de school denkt over de (mogelijkheden van de) leerling zijn de belangrijkste gesprekspunten. Bij de adviesgesprekken met ouders is meestal een tweede persoon – de directeur of de interne begeleider – aanwezig; dit als getuige en om aan te geven dat het advies breed gedragen wordt. Bij verschil van mening wordt de zienswijze van de ouders toegevoegd aan het uiteindelijke advies.

Onderwijs Transparant, het digitale systeem, staat garant voor een goede overdracht en *communicatie* van het advies naar het voortgezet onderwijs. Ook over de overige contacten met het VO en de georganiseerde warme overdrachtmiddagen (na plaatsing) zijn de geïnterviewden tevreden. Eén geïnterviewde heeft met enige regelmaat te maken met het niet overnemen van het bao-advies door het voortgezet onderwijs. Dit wordt de strijd tussen ‘harde en zachte scores’ genoemd. Aangezien het basisschooladvies door de invoering van de wet op de centrale eindtoets voortaan leidend is, zal dit naar verwachting in de toekomst minder worden. Zoals aangegeven, is er sinds kort vooraf overleg over (geanonimiseerde) leerlingendossiers mogelijk tijdens

de proeftafels. De geïnterviewden hebben daar in de gesprekken nog niet naar verwezen.

De *interne evaluatie* in de basisschool van de POVO-procedure is vooral informeel. Als zaken niet goed gaan of als uit informele gesprekken blijkt dat er problemen zijn, wordt dit besproken. Soms wordt dit doorgespeeld naar het POVO Utrecht. Daar wordt vervolgens besloten of wijzigingen in de procedure nodig zijn.

De *terugkoppeling vanuit het VO* tenslotte gebeurt niet door alle scholen (bijvoorbeeld VSO niet) in dezelfde mate. Indien resultaten verkregen worden dan gaat het over rapporten en soms over de overganggegevens. Er gaan ook leerlingen naar scholen buiten het POVO-gebied. Bij één geïnterviewde zijn er redelijke afwijkingen van de adviezen en er is contact opgenomen over de oorzaken hiervan. Beide geïnterviewden geven aan dat meer gestructureerde analyse van de verkregen gegevens en de vergelijking met het afgegeven advies wenselijk is.

Zoals aangegeven, is men in de regel tevreden over de POVO-procedure en wordt deze soms om praktische redenen licht aangepast. Dat het op de eigen waarneming gestoelde schooladvies bij de uiteindelijke plaatsing voldoende gewicht heeft, is de grootste zorg in het basisonderwijs. Daarnaast zijn er zorgen over de normering van de LVS-toetsen die is aangepast, waardoor leerlingen een lager advies zouden kunnen krijgen bij (overigens) dezelfde prestaties.

Tenslotte wordt gemeld dat het basisonderwijs meer uit leerlingen kan halen door de intensieve contacten met leerlingen. Doordat het voortgezet onderwijs anders is qua opzet en deels andere eisen aan leerlingen stelt, bijvoorbeeld meer zelfstandigheid, meer zelfdiscipline, vallen de resultaten bij sommige leerlingen tegen na de overgang naar het voortgezet onderwijs. De basisschool moet hier misschien (meer) rekening mee houden bij het advies, zo wordt gesteld.

### **3.3 Protocol Advies Voortgezet onderwijs Almere**

Het Adviesprotocol primair onderwijs (versie 2012-2013) is een uitwerking van de afspraken die tot stand zijn gekomen via de Lokaal Educatieve Agenda. Het betreft afspraken tussen scholen, besturen en de gemeente Almere om de onderwijskwaliteit naar een hoger niveau te tillen. De kwaliteit van de werkwijze rond het basisschooladvies moet door het protocol versterkt worden, waardoor leerlingen op het juiste niveau kunnen instromen. Dit is een gezamenlijke verantwoordelijkheid. Het protocol is ook bedoeld om ouders meer inzicht en helderheid te geven in de overwegingen die horen bij het basisschooladvies. Het tijdig betrekken van ouders bij dit proces is een

afgeleide hiervan. Het protocol schetst een eindsituatie. De betrokkenen zijn sinds 2011 op weg om deze situatie te realiseren.

### *Factoren die worden meegenomen*

Omdat er in het basisonderwijs een grote hoeveelheid instrumenten wordt gebruikt om ontwikkelingen van leerlingen te volgen, worden er geen instrumenten voorgeschreven. Wel worden om tot evenwichtige adviezen te komen afspraken gemaakt over het type gegevens dat scholen gebruiken. Het zijn typen gegevens afkomstig uit vijf bronnen:

- *Leerlingvolgsysteem (LVS)*. Het gaat dan om leerprestaties van leerlingen op het gebied van rekenen, technisch en begrijpend lezen en taal/spellen.
- *Methodegebonden toetsen*. Dit levert gegevens over de mate van beheersing van een bepaald deel van een aangeboden en verwerkt leerstofgebied (taal/spellen, rekenen, etc.). Daarnaast gaat het ook om informatie over tempo, mate van beheersing en specifieke fouten.
- *Observatie door de leerkracht*. Het gaat hierbij om systematisch vergaarde informatie over motivatie en de werkhouding van leerlingen. Ook informatie over de sociaal-emotionele ontwikkeling, al of niet via instrumenten systematisch in kaart gebracht, hoort daartoe.
- *Entreetoets in groep 7*. De resultaten hiervan zijn een goede voorspeller gebleken voor prestaties op de eindtoets.
- *Achtergrondgegevens*. Hierbij gaat het om relevante gegevens over bijvoorbeeld de thuissituatie die van belang kunnen zijn. Zowel belemmerende als bevorderende factoren maken hier onderdeel van uit.

Het zijn deze bronnen die de kwalitatieve en kwantitatieve input vormen voor het advies. Gesteld wordt dat de 'feitelijke onderbouwing van het advies berust op de redenering dat scholen en leerkrachten deze bronnen gebruiken'. Begrijpelijkheid van het advies voor ouders en andere buitenstaanders wordt de kwaliteitstoets genoemd voor deze onderbouwing. Ouders kunnen de feitelijke informatie inzien in Digidoor, een applicatie waarmee op digitale wijze doorstroominformatie kan worden uitgewisseld.

### *Procedure*

De adviesprocedure kent een groot aantal stappen, te weten:

- Intern begeleider en leerkracht groep 6 geven aan het eind van groep 6 een indicatie van het uitstroomniveau van leerlingen en bespreken dit met ouders. Het gaat om wederzijdse verwachtingen. Gesproken wordt over een oriëntatie en niet over een eerste advies.

- Begin groep 7: uitwisseling informatie tussen leerkracht groep 6 en groep 7 over het gesprek met de ouders over verwachtingen.
- Najaar groep 7 stellen ib'er en leerkracht groep 7 het voorlopige uitstroomperspectief op.
- Eind schooljaar groep 7: beoordeling uitstroomperspectief door ib'er en leerkracht groep 7 en bespreking van dit uitstroomprofiel met ouders. Leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften worden 3 weken voor de zomervakantie aangemeld via een centraal systeem (Digidoor). Het onderwijskundig rapport wordt begin groep 8 met ouders besproken, ondertekend en afgesloten in Digidoor. Dit wordt doorgestuurd naar PCL-vo.
- Begin groep 8: uitwisseling informatie tussen leerkracht groep 7 en groep 8 over verwachtingen.
- Najaar groep 8: formulering voorlopig advies voortgezet onderwijs door de leerkracht en ib'er en bespreking met ouders en leerling.
- Voorlopig advies wordt vastgelegd en dat wordt overhandigd bij inschrijving op een vo-school.
- Half maart staat het definitieve advies in Digidoor.

Binnen het primair onderwijs heeft de ib'er de taak de procedure te bewaken op tijdigheid, zorgvuldigheid en consistentie.

De aanmelding bij het voortgezet onderwijs kent een reguliere procedure en een procedure voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften. Voor de reguliere procedure geldt dat de basisschool in Digidoor het aanmeldingsformulier invult vóór uiterlijk 1 maart. Voor leerlingen van het praktijkonderwijs/lwoo en voor andere leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften gelden aparte aanmeldingen.

In 2012 is onderzoek uitgevoerd op de gegevens uit Digidoor om te kijken of enkele basisvakken een weging mee zouden moeten krijgen in het advies, omdat ze mogelijk een grotere voorspellende waarde hebben. Het onderzoek heeft een formule opgeleverd waarbij de uitslagen van de LVS-toetsen (rekenen, begrijpend lezen en spelling) de voorspellende waarde benaderen van het door de basisschool afgegeven uitstroomadvies. Deze formule is ingevoerd in Digidoor en het programma leest de betrokken LVS-gegevens automatisch uit.

Er is in het advies een mogelijkheid voor een beredeneerde afwijking (van maximaal één vo-niveau) van het leerniveau uit de LVS-gegevens en de Cito-eindtoets. De redenering hiervoor dient aangegeven te worden in Digidoor en in alle gevallen leidt dit tot overleg tussen po en vo.



### *Communicatie en afstemming*

Hoewel ouders bij de feitelijke vaststelling van het advies geen rol spelen, is een belangrijk doel van het opstellen van de procedure ouders meer inzicht te geven in en helderheid te verschaffen over de overwegingen achter het advies. Dit wil zeggen dat ouders tijdig betrokken worden, en wel vanaf groep 6. Door middel van gesprekken over de verwachtingen (groep 6), het voorlopige (groep 7) en het definitieve advies (groep 8) worden verrassingen bij ouders zoveel mogelijk uitgesloten. Voor leerkrachten en interne begeleiders is voor de gesprekken met ouders een gespreksformat ontwikkeld. Bovendien hebben ouders een eigen inlogaccount bij Digidoor, waardoor informatie-uitwisseling voor ouders zichtbaar is.

Er is verder een toolbox met instrumenten beschikbaar die het adviesproces ondersteunen. Naast het format voor gesprekken met ouders gaat het bijvoorbeeld om een checklist met kenmerken van leerlingen in het vo. Doel is deze en andere instrumenten ook op te nemen in Digidoor. Dit zal gelijktijdig gebeuren met het digitaliseren van de aanmeldings- en toetsingsprocedure. Alle informatie staat dan op een plek.

De afstemming tussen basisonderwijs en voortgezet onderwijs bestaat voor een groot deel uit het maken van afspraken over de procedure van advies en aanmelding. Daarnaast vinden gesprekken plaats over beredeneerde afwijkingen van het advies. Digidoor vormt verder het instrument voor uitwisseling van informatie.

### *Evaluatie*

Door onderzoek van de gegevens die leiden tot het advies (uit Digidoor) wordt getracht de systematiek te verbeteren. Zo is onderzoek verricht naar wegingsmogelijkheden voor bepaalde vakken, is er aandacht voor de beredeneerde afwijking met motivering van leerkrachten, vindt in scholen voor vo onderzoek plaats naar factoren die in de verschillende scholen een rol spelen bij op- en afstroom en worden via langjarige overzichten trends in de resultaten van gegeven adviezen zichtbaar. Deze worden door de gezamenlijke besturen besproken en indien nodig wordt de procedure aangepast. Recente wijzigingen op basis daarvan zijn bijvoorbeeld: vervanging van de Cito-toets door formule LVS-toetsen, onderzoek in VO-scholen naar eigen aandeel aangaande op- en afstroom (schoolinterne factoren VO) en terugkoppeling op- en afstroom na leerjaar 1 en 2 naar PO.

Hoewel de terugkoppeling tussen vo en po van gerealiseerde prestaties/niveau op dit moment nog op veel manieren plaatsvindt, is het de intentie dit te systematiseren voor vooral het eerste en tweede jaar. Hierover moeten bindende afspraken gemaakt worden tussen po en vo. Kwantitatieve feedback is aanwezig in Digidoor, waar in een

jaarlijks overzicht aangegeven wordt op welk niveau leerlingen zich bevinden. Hiermee kan de basisschool elk najaar nagaan of de leerling nog op hetzelfde niveau zit als geadviseerd. Ook het instroomniveau staat in Digidoor. Verder zijn er wat evaluatieactiviteiten betreft afspraken dat het po in de jaarlijks planning een moment kiest om terug te kijken aan de hand van gegevens uit Digidoor. In het geval van afwijkingen (tussen advies en gerealiseerd niveau) moet overleg plaatsvinden met het vo.

### *Praktijkervaringen*

Aangegeven wordt dat de beschrijving van het Protocol goed herkenbaar is en dat het in de school redelijk strikt gevolgd wordt. Als goed binnen het protocol wordt genoemd dat het advies met ouders in groep 7 en groep 8 verplicht vastgelegd moet worden. In groep 6 is alleen sprake van een eerste indicatie. De aandacht daarvoor in groep 6 wordt prematuur genoemd. Ouders en leerlingen zijn in die fase nog niet met het VO bezig. De begrijpelijkheid van het advies voor ouders en leerlingen – een belangrijk aspect binnen het Protocol Advies VO – wordt in de opeenvolgende rapportgesprekken goed voorbereid. Bovendien weten de meeste ouders het advies wel.

De *factoren* die meegenomen worden in het advies zijn de LVS-toetsen (met weging) van groep 6, 7 en 8. Zeker als er afwijkingen zijn in enig jaar, wordt daar goed naar gekeken. Ook de methodegebonden toetsen maken onderdeel uit van het advies. Soms is de weging wel lastig als er bijvoorbeeld grote verschillen zijn. De Entreetoets wordt niet meer meegenomen omdat die in de verwerking te bewerkelijk is.

Voor de *sociaal-emotionele factoren* en *motivatie* wordt gebruik gemaakt van observaties door de leerkrachten in groep 6, 7 en 8. Aspecten zijn: hoe gaat kind om met werk, met medeleerlingen, met teleurstelling, heeft de leerling er zin in, maakt de leerling huiswerk etc. Deze aspecten leiden soms tot een hoger, maar soms ook tot een lager advies. *Andere factoren* die in het advies worden meegenomen zijn bijvoorbeeld autisme of ADHD. De thuissituatie wordt wel met ouders besproken, maar wordt niet vastgelegd in het advies.

*Betrokkenen bij de procedure* zijn de leerkrachten uit groep 6, 7 en 8. De ib'er wordt vooral ingezet bij zorgleerlingen en heeft geen procesbewakende rol. De directeur wordt op de hoogte gehouden en de adviezen worden gezamenlijk besproken.

Hoewel met een zeer voorlopig advies eind groep 6 wordt gestart, vraagt de geïnterviewde zich af wat de meerwaarde hiervan is. Ouders en leerlingen zijn dan nog nauwelijks met het VO bezig. Voor het overige wordt het Protocol wat betreft *tijdpad* gevolgd waarbij vooral het voorlopige advies eind groep 7 en het definitief advies (groep 8) en de betrokkenheid van ouders hierbij in groep 8 de kern vormen.

De school geeft *enkelvoudige adviezen* omdat het VO dat wil. In Digidoor is ook alleen een enkelvoudig advies mogelijk. Meervoudige adviezen moeten echter mogelijk zijn en zijn vanuit het PO ook gewenst.

Het *advies wordt vastgelegd* in Digidoor na ondertekening van het formulier door ouders dat men het eens is met het advies. Dit gebeurt begin maart van groep 8. Het invullen van het advies in Digidoor doet de geïnterviewde samen met de leerling. Hoewel dit veel tijd kost worden leerlingen hiermee wel meer ‘eigenaar’ van het advies. De LVS-gegevens kunnen automatisch worden ingelezen.

De *eindtoets* betekende al niets in Almere (geen gebruik) en zal door de verplichte afname in mei ook geen functie in het advies krijgen. Over afspraken over het gebruik van deze late eindtoets in Almere, is de geïnterviewde niets bekend. Mogelijk neemt het VO contact op met het PO om de gegevens te verkrijgen en eventueel het advies bij te stellen.

Het PO heeft voldoende kennis van de verschillende *schooltypen* in het VO en door de informatie die VO-scholen in het PO geven aan ouders over hun specifieke aanpak, weten leerkrachten ook daarover voldoende. Volgens de geïnterviewde weten veel ouders ook al waar hun kind heen gaat. Als ouders dit nog niet weten gaat het gesprek met ouders vooral over wat het beste is voor de leerling en wat ouders belangrijk vinden. Soms wordt dan afgestreept waar de leerling beter niet heen kan gaan. De geïnterviewde adviseert ook altijd niet op een paard (school) te wedden.

De *communicatie met ouders* vindt volgens het Protocol plaats en begint in groep 6 en eindigt met het definitieve advies in groep 8 (maart). Naast de leerkrachten in groep 6, 7 en 8 is bij zorgleerlingen vooral de ib’er betrokken bij het advies. Dit advies voor zorgleerlingen is al gereed eind groep 7.

Naast deze adviesgesprekken met ouders zijn er open gesprekken met leerlingen over wat ze willen bereiken (doelstellingsgesprekken). De resultaten hiervan (schriftelijk vastgelegd in een schrift) worden besproken met ouders. Ook zijn er kijkavonden en informatiebijeenkomsten met het VO. De genoemde instrumenten in het Protocol zoals ‘gespreksformat voor ouders’ en ‘checklist voor kenmerken voor leerlingen VO’ zijn of niet bekend of worden slechts incidenteel gebruikt.

De *communicatie met het VO* loopt in eerste instantie via het advies in Digidoor. Het PO kan in Digidoor aangeven dat overleg gewenst is. Met de meeste scholen is er ook een warme overdracht, soms op verzoek van het VO. Warme overdracht wordt door de geïnterviewde noodzakelijk geacht. Slechts zelden is er geen overeenstemming over het advies.

Het PO *evalueert* jaarlijks de wijze waarop het advies plaatsvindt. Dit leidt soms tot kleine wijzigingen in de procedure, zoals bijvoorbeeld het eerder opstarten van Digidoor bij zorgleerlingen in groep 7. Vanwege het *ontbreken van informatie* over de progressie van alle leerlingen van alle scholen in het VO wordt er in het PO te weinig gestructureerd naar deze gegevens gekeken. Niet alle scholen in het VO sturen dezelfde informatie en soms ontvangt het PO helemaal niets. Een VO-school nodigt bijvoorbeeld na een jaar de PO-scholen uit om vorderingen door te spreken. Dit wordt door de geïnterviewde zeer op prijs gesteld, al maken niet alle scholen in het PO er gebruik van.

### **3.4 De Waterlandse overstap**

Het protocol overgang van primair onderwijs naar voortgezet onderwijs in de regio Waterland (Purmerend, Beemster, Zeevang, Monnickendam, Edam en Volendam) is een manier om de leerlingen die de overstap naar het voortgezet onderwijs maken op een identieke wijze te testen. Dit wil zeggen dat bij alle leerlingen van groep 8 dezelfde toetsen worden afgenomen om hen in de juiste opleiding voor voortgezet onderwijs te plaatsen.<sup>4</sup> Het protocol is tot stand gekomen onder verantwoordelijkheid van het Samenwerkingsverband Passend Onderwijs Voortgezet Onderwijs, in samenwerking met het Samenwerkingsverband Passend Onderwijs Primair Onderwijs. Het protocol is bedoeld voor:

- leerkrachten bovenbouw, interne begeleiders, directies en po-besturen;
- brugklascoördinatoren, zorgcoördinatoren, schoolleiding en vo-besturen;
- bij het onderwijs betrokken instanties, zoals bureau S.O.S. (School & Onderwijs Service), dat de toetsen afneemt, de samenwerkingsverbanden po en vo en de schoolbegeleidingsdienst.

De Waterlandse overstap is ontstaan met als doel leerlingen met minimale toetslast te laten overgaan naar het voortgezet onderwijs en het onderlinge wantrouwen tussen primair en voortgezet onderwijs te doorbreken. Dat wantrouwen bestaat daarin dat in basisscholen het gevoel leeft dat het voortgezet onderwijs niets met het advies doet, terwijl in het voortgezet onderwijs het gevoel bestaat dat basisscholen onvoldoende informatie geven over de leerlingen.

---

4 Zie: [http://www.samenwerkingsverbandvowaterland.nl/waterlandse\\_overstap.html](http://www.samenwerkingsverbandvowaterland.nl/waterlandse_overstap.html).

### *Factoren die worden meegenomen*

Alle leerlingen worden op drie terreinen getoetst en deze informatie wordt gebruikt in het advies voor het voortgezet onderwijs. Het gaat om:

#### *1. Capaciteiten*

Hiervoor wordt klassikaal een intelligentietest (NIO) afgenomen. Het gaat om intelligentie en mogelijkheden tot inzichtelijk leren.

#### *2. Leervorderingen*

Basisscholen nemen bij alle leerlingen de Cito LVS-toetsen af. Het gaat om: de AVI-toets, de Drie Minuten toets, Begrijpend lezen, Spelling, Rekenen/wiskunde. Daarnaast wordt de Brus Een minuut test afgenomen. Hiermee wordt duidelijk wat de leerling geleerd heeft op het gebied van spelling, technisch lezen, begrijpend lezen en inzichtelijk rekenen. Bij een uitkomst op de capaciteitentoets van 90 of minder, in combinatie met achterblijvende leervorderingen, neemt de leerling in kwestie deel aan het Drempelonderzoek, om de toelaatbaarheid tot praktijkonderwijs of leerwegondersteunend onderwijs vast te stellen.

#### *3. Sociaal-emotionele stabiliteit*

De Prestatie Motivatie Test voor kinderen (PMTK-2) wordt klassikaal afgenomen. Het gaat hierbij onder andere om motivatie en positieve of negatieve faalangst.

In alle drie de gevallen gaat het om goedgekeurde landelijke toetsen. Naast de bovengenoemde gegevens wordt gesteld dat het eigen advies van de basisschool, dat gebaseerd is op jarenlange ervaring met het kind, uiteraard het allerbelangrijkst is en noodzakelijk blijft. In dit advies spelen de LVS-resultaten een belangrijke rol.

### *Procedure*

De toetsafnames vinden plaats tussen eind september en december (groep 8) en worden verzorgd door een medewerker van School & Onderwijs Service (S.O.S) De scholen geven zelf de resultaten van de Cito LVS-toetsen door aan dit bureau. Het uitgebreide stappenplan (voor 2014-2015) bevat de volgende stappen:

- juni-sept: afspraken door basisschool over afname NIO en PMTK;
- aug/sept: informatiebrief over protocol naar po en vo;
- september: opstellen voorlopig advies door basisschool op basis van LVS-resultaten t/m groep 7 en het algemene beeld van het functioneren van de leerling;
- eind september: voorlichting door basisschool voor ouders over toetsprogramma en toestemming ouders voor onderzoek en overdracht gegevens;
- okt/nov/dec: afname capaciteitenonderzoek en onderzoek sociaal-emotioneel. Vanaf twee weken na afname voorlopige uitslagen;
- sept-nov: voorlopig advies wordt met ouders besproken;
- jan/feb: afnemen Drempelonderzoek;

- januari: onderzoek didactische vaardigheden (Cito M8 gegevens technisch lezen, begrijpend lezen, spellen en rekenen);
- februari: bespreking definitieve toetsresultaten S.O.S met basisschool, opstellen definitief advies en bespreking met ouders;
- vanaf februari: aanmelding leerlingen met speciale ondersteuningsbehoeften;
- feb/maart: samenstellen overdrachtdossiers;
- vóór 15 maart: versturen aanmeldingsformulier en overdrachtsformulieren;
- vanaf april/mei: warme overdracht.

Verder zijn er informatieavonden voor po en vo over de Waterlandse Overstap (september), voorlichting voor leerlingen over open dagen (nader in te vullen) en tenslotte de open dagen van het voortgezet onderwijs (januari/maart).

### *Communicatie/afstemming*

Zowel het voorlopige (september) als het definitieve advies (februari) worden met ouders besproken. Verder wordt ouders om toestemming gevraagd voor het testen van leerlingen en worden ouders door het po geïnformeerd over open dagen in het voortgezet onderwijs en door het voortgezet onderwijs over de wijze van aanmelding van leerlingen. Ouders melden leerlingen zelf aan via een aanmeldingsformulier.

De afstemming met het voortgezet onderwijs vindt vooral plaats in de samenwerkingsverbanden voor primair en voortgezet onderwijs, waar het protocol is opgesteld. Verder is er de warme overdracht. Dit wil zeggen dat er in principe een gesprek tussen primair en voortgezet onderwijs plaatsvindt. Dat gebeurt in ieder geval als door het primair onderwijs aangegeven is dat warme overdracht nodig is, als het voortgezet onderwijs nog vragen heeft over het dossier en als specifieke begeleiding of ondersteuning gewenst is.

Het voortgezet onderwijs heeft een ambassadrice ingesteld die de contacten tussen po en vo moet onderhouden. Als een school voor voortgezet onderwijs het advies niet wil overnemen, treedt de ambassadrice op als mediator. Uiteindelijk komt er een oplossing. In beginsel bepaalt het voortgezet onderwijs wie wordt toegelaten, maar het overleg kan ertoe leiden dat de vo-school haar weigering intrekt.

### *Evaluatie*

Elk jaar wordt naar aanleiding van problemen in de procedure nagedacht over verbeteringen. Er wordt door het samenwerkingsverband voor voortgezet onderwijs gewerkt aan een procedure om de aanmelding te digitaliseren. Hiervoor wordt Onderwijs Transparant gebruikt. Vanuit het voortgezet onderwijs wordt voor de jaren 1 en 2

terugkoppeling aan de basisschool gegeven over de ontwikkeling van de leerlingen. De basisscholen gebruiken deze informatie echter niet om de procedure rond het advies bij te stellen.

### *Praktijkervaringen*

De geïnterviewden geven aan dat ze de Waterlandse overstap in zijn geheel volgen en dat de beschrijving zoals in dit rapport gegeven goed herkenbaar is. De overstap wordt goed, helder en gebruikersvriendelijk genoemd. Er wordt echter ook geconstateerd dat er te veel nadruk ligt (bij het VO) op de resultaten van toetsen. De visie van de school op de mogelijkheden van de leerlingen speelt een minder grote rol. Zo worden basisscholen met enige regelmaat ‘overruled’ in hun advies. Er zou meer balans moeten zijn, zo wordt gesteld. Wijzigingen die de procedure vergemakkelijken of beter geschikt maken, zijn er ook.

Bij de *factoren* die een rol spelen in het advies gaat het vooral om LVS-scores (van groep 6 t/m 8). Deze vormen de basis. Indien nodig (andere verwachtingen, pro, lwoo, lager iq dan 90) wordt een Drempelonderzoek aangevraagd. Soms vindt een iq-test plaats. Bij dit laatste wordt aangegeven dat in de praktijk blijkt dat de resultaten van de NIO niet altijd corresponderen met de indruk die men op de basisschool van een leerling heeft. Bij sommige leerlingen wordt bijvoorbeeld op grond van inzet een hoger advies gegeven dan het resultaat van de NIO rechtvaardigt. Een praktisch nadeel is verder dat voor de aanmelding van leerlingen bij de regionale verwijzingscommissie, in verband met de aanvraag van een beschikking voor lwoo of praktijkonderwijs, omzetting van de toetsuitkomsten (NIO, LVS) in DLE's nodig is.

De factoren die de scholen aan de informatie uit het LVS toevoegen aan het advies op basis van het laatste rapport dan wel van de observaties vanaf groep 5, betreffen informatie over werkhouding, motivatie, plezier op school en bijvoorbeeld faalangst. Bij werkhouding gaat het om: samenwerken, luisteren, taakgerichtheid, werktempo, netheid, zelfstandigheid en inzet/motivatie. Beide scholen gebruiken hiervoor geen meetinstrumenten. Wel wordt in één school het advies van alle leerlingen doorgesproken met een extern ingehuurde leerlingbegeleider. De geïnterviewden zijn van mening dat de schoolinformatie een gelijke positie moet hebben in het advies. In de praktijk werkt dat niet zo, zo stellen ze. Andere factoren dan de reeds genoemde worden soms wel besproken met ouders, zoals bijvoorbeeld een bepaalde aanpak die bij een leerling goed past of het invoegen van rustmomenten. Deze komen niet in het advies.

De *procedure* en het *tijdspad* worden strikt gevolgd en het zijn vooral de leerkrachten van groep 7 en 8 en de ib'er die betrokken zijn. De ib'er heeft met name een taak bij

zorgleerlingen en is verder ondersteunend (toetskalender opstellen). De directeuren keuren de dossiers goed en zijn verder minder bij het proces betrokken. Een school huurt een leerlingbegeleider in voor het doorspreken van alle adviezen en met name de door de school toegevoegde factoren. Wat betreft de procedure en het tijdsplan wordt de Waterlandse overstap voldoende volledig genoemd.

Het *enkelvoudig advies* is een wens van het VO en ook de Inspectie heeft volgens de geïnterviewde liever enkelvoudige adviezen. Er wordt door de scholen wel gestreefd naar een enkelvoudig advies, maar dit is niet altijd goed mogelijk. Dus enkelvoudig als het kan en anders meervoudig.

De genoemde factoren vormen de *onderbouwing van het advies* en worden vastgelegd in een digitaal systeem waarin ook ouders toegang hebben via een eigen inlogaccount. De digitale vastlegging maakt het voor het basisonderwijs wel makkelijker omdat LVS gegevens en de NIO automatisch ingelezen kunnen worden. Voor 1 maart moet het definitieve advies in het digitale systeem staan en beschikbaar zijn voor het VO. Het vastgestelde tijdsplan wordt krap genoemd.

De *invloed van de eindtoets na 2015* wordt ‘mosterd na de maaltijd’ genoemd. Hoewel er binnen de scholen nog nauwelijks over de impact ervan gesproken is, is op het niveau van het Samenwerkingsverband PO en VO – zoals ook wettelijk vastgesteld – afgesproken dat alleen bij een hogere score van de eindtoets bijstelling van het advies kan plaatsvinden. Overleg met ouders is dan noodzakelijk.

De geïnterviewden hebben een goed beeld van de *typen onderwijs* in het VO en een redelijk tot beperkt beeld van de verschillende specifieke aanpakken daarbinnen. De aanpak in de verschillende scholen speelt geen rol in de adviezen. De scholen verwijzen naar een type school en niet naar een bepaalde school. Wel wordt soms gesproken met ouders en leerling over de grootte van de school en/of over de aanpak van bepaalde scholen.

De *communicatie met ouders* is intensief en hoort dat volgens de geïnterviewden ook te zijn. De procedure van de Waterlandse overstap wordt vrijwel geheel gevolgd, al geeft één geïnterviewde aan dat al in groep 7 een voorlopig advies uitgebracht wordt aan ouders. Als ouders andere (hogere) verwachtingen hebben vinden extra gesprekken plaats. Een geïnterviewde geeft aan dat het wenselijk zou zijn als in de Waterlandse overstap ouders minder makkelijk hun wens zouden kunnen doordrukken in het advies.

Met het VO vindt *communicatie* vooral plaats via Onderwijs Transparant, een applicatie waarmee op digitale wijze doorstroominformatie kan worden uitgewisseld. Een



geïnterviewde geeft in het advies altijd aan of de VO-school contact wil opnemen voor een warme overdracht. Dit betekent dat het initiatief voor een feitelijke warme overdracht bij het VO ligt. Dat gebeurt niet altijd. Aangegeven wordt dat een warme overdracht voor alle leerlingen wenselijk is. De school krijgt in juni via een brief informatie over plaatsing van leerlingen. In het systeem kan de basisschool volgen hoe leerlingen presteren in het VO. Er vindt in het basisonderwijs geen structurele analyse van deze gegevens plaats.

Beide geïnterviewden geven aan dat de procedure in hun scholen (bespreking leraren groep 8, ib'er) en op hoger niveau (via evaluatieformulieren en gesprekken) *geëvalueerd* worden. Het protocol wordt hier jaarlijks indien nodig op aangepast. Het VO is nauwelijks bij de interne evaluatie in basisscholen betrokken.

Zowel via formulieren als via het digitale systeem worden basisscholen *geïnformeerd over de niveaus van de leerlingen* in het VO. Intern in het basisonderwijs worden deze gegevens niet structureel geanalyseerd. Ook al omdat de adviezen meestal goed zijn. Aangegeven wordt dat het echter wel een aspect is dat ook voor de inspectie van belang is en een meer systematische aanpak is dan ook gewenst.

Kortom: de procedure wordt goed bevonden en redelijk nauwkeurig gevolgd. Gewenste wijzigingen hebben vooral te maken met hoe rekening te houden met de wensen van ouders en hoe een balans te vinden tussen informatie uit toetsen/test en informatie uit de observaties van de scholen.

### **3.5 De Plaatsingswijzer**

Het primair en voortgezet onderwijs in Friesland en Groningen werken bij het opstellen van het advies voor en de toelating tot het voortgezet onderwijs met de Plaatsingswijzer ([plaatsingswijzer.nl](http://plaatsingswijzer.nl)). Het uitgangspunt hierbij is dat het advies voor het vervolgonderwijs op de meerjarige ontwikkeling van de leerling wordt gebaseerd. Hierbij is het leerlingvolgsysteem leidend.

#### *Factoren die worden meegenomen*

In de Plaatsingswijzer wordt de ontwikkeling van de leerlingen in de vaardigheidscores vanaf groep 6 bij de M-toetsen van het LVS geanalyseerd bij begrijpend lezen, rekenen/wiskunde, technisch lezen en spelling. Hierbij wegen begrijpend lezen en rekenen/wiskunde het zwaarst. Per onderwijsniveau kan één van de volgende vier profielen gekozen worden:

1. Basisprofiel: De leerling heeft het vereiste niveau voor het desbetreffende onderwijsniveau.
2. Plusprofiel: De leerling heeft wat over boven het vereiste niveau en kan later mogelijk naar een hoger onderwijsniveau opstromen.
3. Bespreekprofiel: De leerling voldoet niet helemaal aan de eisen voor het desbetreffende onderwijsniveau. De basisschool moet schriftelijk onderbouwen waarom de leerling toch in dat niveau zou moeten worden geplaatst. Hierbij gaat het om bepaalde omstandigheden in het (school)leven van het kind die het ontwikkelingsbeeld in groep 6, 7 of 8 negatief hebben beïnvloed.
4. Disharmonisch profiel: Door een gediagnosticeerde leerstoornis, zoals dyslexie, of een diagnose op sociaal-emotioneel gebied lijkt de leerling niet aan de eisen voor het desbetreffende onderwijsniveau te voldoen. De basisschool is van mening dat de leerling het niveau wel aankan. Dit moet schriftelijk worden onderbouwd.

Een opgesteld advies bestaat altijd uit een onderwijsniveau en een profiel. Hierdoor is het mogelijk om alle kinderen met de Plaatsingswijzer te adviseren. Door de profielen wordt de bespreekruimte gecreëerd. Het ontwikkelingsbeeld van kinderen is immers vaak niet alleen in cijfers uit te drukken. Het is belangrijk om ‘het verhaal van het kind’ gewicht te geven. De uitkomsten van de Plaatsingswijzer zijn beschikbaar in de vorm van een matrix in een Excel-bestand.

De LVS-toetsen worden ook gebruikt om leerlingen te signaleren die in aanmerking komen voor leerwegondersteunend onderwijs of Praktijkonderwijs. Het advies Praktijkonderwijs is van toepassing als de leerling in groep 6 t/m 8 bij de LVS-toetsen resultaten op E/V-niveau heeft gehaald, als uit onderzoek is gebleken dat het IQ 75 of lager is en als de leerling op twee van de vier domeinen (technisch lezen, begrijpend lezen, spelling en inzichtelijk rekenen), waaronder in ieder geval begrijpend lezen en/of inzichtelijk rekenen, een achterstand van minimaal drie jaar heeft. De vaardigheidsscores worden bij aanmelding bij de regionale verwijzingscommissie omgezet in dle-scores.

### *Procedure*

Het Onderwijskundig Rapport is onderdeel van het toelatingsformulier voor het voortgezet onderwijs. De matrix die de Plaatsingswijzer heeft opgeleverd, wordt als Excel-bestand bijgevoegd, of er wordt een kleurenkopie bijgevoegd. Als een leerling andere toetsen heeft gemaakt dan de reguliere toetsen, wordt dit in het OKR vermeld.

Bij het opstellen van het advies is, naast de leerkracht van groep 8, vaak ook de leerkracht van groep 7 (en mogelijk 6) betrokken, evenals de interne begeleider van de school. Aan het eind van groep 7 wordt een preadvies opgesteld. Het definitieve

advies volgt na de afname van de M8-toetsen, begin februari in groep 8. Bij het opstellen van het advies staan de gegevens in de matrix centraal. Hierin wordt het meerjarige ontwikkelingsbeeld zichtbaar. Daarbij worden ook andere aspecten betrokken. Deze betreffen de werkhouding, de motivatie en de sociaal-emotionele ontwikkeling. Binnen de verdere ontwikkeling van de Plaatsingswijzer wordt hier specifiek aandacht aan besteed.

### *Communicatie/afstemming*

De basisschool bespreekt het opgestelde advies met de ouders. Met behulp van de matrix lukt het leerkrachten vaak beter om aan ouders uit te leggen waarom het ene onderwijsniveau passend is voor hun kind, terwijl een ander niveau te gemakkelijk of te moeilijk is. Dit wordt als een grote meerwaarde gezien van deze systematiek.

Basisscholen bepalen zelf wanneer ze met de ouders beginnen met het bespreken van de ontwikkeling van het kind. Dit kan met de Plaatsingswijzer al aan het eind van groep 6. De meeste scholen starten hier in de loop van groep 7 mee. Als ouders het niet eens zijn met het advies, kunnen ze dat bespreken met de basisschool. Eventueel kunnen ze er voor kiezen om hun kind op een hoger niveau aan te melden dan het gegeven advies. Het VO is het niet altijd eens met het gegeven advies. In die gevallen vindt overleg plaats met de basisschool. Uiteindelijk besliste tot nu toe de VO-school over de plaatsing. Vanaf 2015 is het schooladvies in beginsel tevens het plaatsingsniveau in het voortgezet onderwijs, al mogen scholen in overleg met ouders en leerling wel hoger plaatsen dan het advies. Er vindt altijd overleg plaats tussen voortgezet onderwijs en basisschool als een kind is aangemeld met een bespreekprofiel of een disharmonisch profiel.

### *Evaluatie*

Vanuit het voortgezet onderwijs wordt informatie over de schoolloopbaan teruggekoppeld, maar het is niet in algemene zin te zeggen hoe basisscholen daarmee omgaan. Er wordt gewerkt aan een monitor waarmee leerlingcohorten drie jaar lang worden gevolgd. In de regio Leeuwarden wordt al een aantal jaren gemonitord. Het algemene beeld is dat meer kinderen dan voorheen instromen op het voor hen meest passende vervolgniveau. Zo is er beduidend minder sprake van afstroom, maar er is ook minder opstroom.

### *Praktijkervaringen*

De ervaring in de praktijk is dat de Plaatsingswijzer goed helpt bij het bepalen van het juiste onderwijsniveau van leerlingen. Een belangrijk voordeel voor het voortgezet onderwijs is dat meer leerlingen op de juiste plek instromen. Daardoor is er minder af- en opstroom in de eerste jaren van het voortgezet onderwijs. Dit is gebleken uit de monitor die in Leeuwarden en omstreken is uitgevoerd. Daar wordt de Plaatsingswijzer nu voor het derde jaar gebruikt. Het is moeilijk om de capaciteiten van bepaalde leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften tot hun recht te laten komen bij het werken met de matrix van de Plaatsingswijzer. Niet alle leerlingen passen op grond van de toetsresultaten in een basisprofiel of een plusprofiel. Daarom zijn het disharmonisch profiel en het bespreekprofiel ontwikkeld. Hierbij moet een goede onderbouwing van een afwijkend advies worden gegeven.

De *factoren* die bij het advies worden meegenomen, zijn de meerjarige ontwikkeling bij de Cito-LVS-toetsen en werkhouding, motivatie en sociaal-emotionele aspecten. Er zijn richtlijnen voor het onderbouwen van het advies. De sociaal-emotionele ontwikkeling wordt gevolgd met door de Cota gecertificeerde instrumenten. Daarbij worden sociaal-emotionele aspecten door meer leerkrachten, van groep 6 tot en met 8, gevolgd en geregistreerd. Toch bestaat er behoefte aan een objectievere manier van onderbouwing. Ook wordt het als een gemis ervaren dat door het verschuiven van de eindtoets de toetsing van studievaardigheden die daarin is opgenomen, pas plaatsvindt nadat het advies is gegeven. Als sprake is van een disharmonisch profiel in verband met specifieke beperkingen, zoals adhd of dyslexie, worden resultaten van onderzoek bij de leerling bij de onderbouwing gevoegd. Over de LVS-toetsen van Cito wordt nog opgemerkt dat het verzwaren van de normen, met name bij de reken-/wiskundetoets, heeft geleid tot een stapsgewijze aanpassing van de Plaatsingswijzer.

Qua *procedure en tijdpad* wordt geadviseerd in ieder geval in groep 7 te starten met de communicatie met ouders over het perspectief voor hun kind en eind groep 7 een preadvies te geven. Sommige scholen starten eind groep 6 met het invoeren van gegevens in de Plaatsingswijzer. Er zijn ook scholen die daar pas in groep 8 mee beginnen, maar de ervaringen daarmee zijn minder goed. Het stappenplan geeft aan dat in groep 6 door de leerkracht van die groep, in overleg met de interne begeleider, een inschatting wordt gemaakt van het gewenste uitstroomprofiel. In de tweede helft van groep 7 wordt door de leerkracht van groep 7 een pre-advies afgegeven, in overleg met de leerkracht van groep 6 en de ib'er. In groep 8 volgt dan het definitieve advies, op te stellen door de leerkracht van groep 8, in overleg met de leerkrachten van groep 6 en 7 en de ib'er. Vóór 1 maart wordt het advies in BRON vastgelegd en vóór 15 maart wordt het aanmeldingsformulier voor het voortgezet onderwijs ingevuld.

Het uitgangspunt is dat *enkelvoudige adviezen* worden gegeven. Het voortgezet onderwijs geeft daar de voorkeur aan. Als een enkelvoudig advies niet helemaal past bij een leerling, bestaat de mogelijkheid te kiezen voor een plusprofiel of een bespreekprofiel.

In het aanmeldingsformulier voor het voortgezet onderwijs worden het advies en de *onderbouwing van het advies* vastgelegd. Het Onderwijskundig Rapport is onderdeel van dat formulier. De matrix met de resultaten van de Plaatsingswijzer wordt bijgevoegd.

De ervaring is dat niet alle leerkrachten even goed *op de hoogte* zijn van de verschillende schooltypen in het voortgezet onderwijs en van de eisen die deze aan de leerlingen stellen. Zo weet bijvoorbeeld niet iedereen welke vakken worden gegeven in de verschillende varianten van het vmbo, wat leerwegondersteunend onderwijs inhoudt en welke studievoordigheden nodig zijn voor verschillende schooltypen. Deze problemen ontstaan door wisseling van leerkrachten en doordat niet iedereen zich goed op de hoogte stelt van de beschikbare informatie. Er is voldoende informatie te vinden in het besloten deel van de website van de Plaatsingswijzer. Ook worden jaarlijks informatiebijeenkomsten voor leerkrachten gegeven. Als leerkrachten onvoldoende zijn geïnformeerd, kan dat tot adviezen leiden die onvoldoende zijn onderbouwd.

Tot nu toe was er *overleg* over twijfelgevallen in de toelatingscommissie van de school voor voortgezet onderwijs. Daarin zitten zowel leden uit het primair onderwijs als uit het voortgezet onderwijs. Het kwam ook wel voor dat de Plaatsingswijzer niet goed was ingevuld. Dat leidde dan tot overleg. Als gevolg van nieuwe wet- en regelgeving is het advies van het primair onderwijs vanaf nu leidend. De verantwoordelijkheid voor een goede plaatsing in het voortgezet onderwijs ligt dan geheel bij het basisonderwijs en daarmee ook voor een verantwoord benutten van de Plaatsingswijzer.

De nieuwe *eindtoets* wordt door de late afname niet meer als zinvol gezien. Men vraagt zich ook af of de leerlingen zich nog zullen inspannen om een goed resultaat bij de toets te halen. De toets wordt vooral gezien als een instrument om de school op af te rekenen. Als de uitslag van de toets bekend wordt, is de aanmelding bij het voortgezet onderwijs al achter de rug. Als ouders dat eisen, kan een uitslag die duidelijk positiever uitvalt dan het advies wel leiden tot overleg en een heroverweging.

Ieder jaar geven de scholen voor voortgezet onderwijs *terugkoppeling* aan de basisscholen over de leerlingen die vanuit die school zijn ingestroomd. Deze terugkoppeling wordt ervaren als een 'berg aan cijfers'. Een deel van de basisscholen doet daar niets mee, maar een ander deel gebruikt de gegevens om de gegeven adviezen tegen

het licht te houden. Een nadeel is dat leerlingen uit beeld raken als ze verhuizen. Die terugkoppeling zou landelijk moeten worden geregeld. In Leeuwarden is een monitor uitgevoerd, waarbij is nagegaan of er op- of afstroom ten opzichte van het advies was. Er bleek in sommige gevallen wel afstroom te zijn, met name van havo naar vmbo-t. Daarbij bleken andere factoren mee te spelen, zoals motivatie en werkhouding. Ook bleek dat sommige leerlingen te hoge adviezen hadden gekregen. De bovenscholse zorgcoördinatoren bezoeken scholen die uit de pas lopen bij de advisering en gaan daarmee in gesprek. Dat zijn scholen waar de Plaatsingswijzer niet goed wordt ingevuld en scholen waarvan uit de monitor is gebleken dat hun leerlingen relatief vaak afstromen in het voortgezet onderwijs. Onder druk van ouders worden nog wel eens te hoge adviezen gegeven. De Plaatsingswijzer wordt als een goed instrument gezien om ouders duidelijk te maken waarom een bepaald advies wordt gegeven.

### **3.6 Plaatsingswijzer Midden-Holland en Rijnstreek**

In de afgelopen twee schooljaren is in de regio's van het Samenwerkingsverband VO/VSO Midden-Holland & Rijnstreek (Gouda en omstreken) in samenwerking met KPC Groep een plaatsingswijzer ingevoerd. Dit is een normeringstabel, waarbij voor de resultaten van de LVS-toetsen wordt aangegeven of deze binnen de bandbreedte voor toelating tot het gekozen VO-niveau vallen. Met de plaatsingswijzer wordt beoogd het basisschooladvies beter te ondersteunen, ervoor te zorgen dat primair en voortgezet onderwijs 'dezelfde taal spreken' op het gebied van het prestatieniveau van de leerlingen en de aansluiting tussen primair en voortgezet onderwijs te verbeteren. Het gaat om een initiatief van de commissie BaVo, waarin basisonderwijs en voortgezet onderwijs zaken op elkaar afstemmen. Er is gekozen voor invoering op alle basisscholen. In het schooljaar 2012/2013 is ook in de regio Rijnland (Alphen aan den Rijn en omstreken) in een aantal pilotscholen gestart met dezelfde plaatsingswijzer. Deze pilot is het afgelopen schooljaar verbreed. De plaatsingswijzer wordt daar in het schooljaar 2014/2015 in alle scholen ingevoerd.

Het idee van de plaatsingswijzer is gebaseerd op de Friese plaatsingswijzer. De wijzer is door KPC Groep samen met betrokkenen uit de scholen en van besturen op maat gemaakt. Hierbij is gestreefd naar een eenvoudig model dat goed hanteerbaar is. Daarom is het relatief grote aantal profielen van de Friese Plaatsingswijzer teruggebracht tot twee: het basisprofiel en het bespreekprofiel.

#### *Factoren die worden meegenomen*

Voor de plaatsingswijzer worden met name de resultaten van de B8- of M8-toets begrijpend lezen en rekenen van het Cito-LVS gebruikt. Hierbij telt begrijpend lezen

het zwaarst. Vervolgens wordt als aanvullend gegeven de score bij spelling en eventueel ook technisch lezen gebruikt. De keuze tussen B8 (november) en M8 (februari) is aan de school. Ook de gegevens uit groep 6 en 7 kunnen in de plaatsingswijzer worden gebruikt. De afspraak is dat eerst het advies wordt opgesteld en daarna de plaatsingswijzer wordt ingevuld.

De toetsresultaten worden ingevoerd in het Digitale Overdrachtdossier / Onderwijskundig Rapport (DOD/OKR). Voor elke leerling wordt daarin vervolgens per schoolsoort en per vaardigheid met een kleurcode aangegeven of de leerling voor die vaardigheid binnen de bandbreedte van het basisprofiel valt (groen), of daarbuiten valt (rood). Als de toetsresultaten volgens de normeringstabel passen bij een bepaald advies, dan is er sprake van een basisprofiel. Als minstens één score afwijkt, is sprake van een bespreekprofiel. Een bespreekprofiel vraagt om een goede onderbouwing door de leerkracht van de basisschool, met aandacht voor van leerlingkenmerken en de cognitieve ontwikkeling van de leerling over meer schooljaren (vanaf groep 6). Bij leerlingkenmerken kan worden gedacht aan de studiehouding en/of de mate van zelfstandigheid van de leerling. In het SWV Rijnstreek is een uitgebreid overzicht gemaakt van leerlingkenmerken waarop de onderbouwing kan worden gebaseerd (Bosch, 2013). Deze onderbouwing maakt geen deel uit van de plaatsingswijzer, maar kan wel naast de wijzer worden gebruikt bij het opstellen van het advies.

### *Procedure*

De eerste stap in de procedure is het opstellen van een advies vanuit de basisschool voor de leerling. Daarbij is vastgesteld dat het belangrijk is dat de leerkrachten van groep 6, 7 en 8, de directeur en de interne begeleider samen het advies formuleren. Op de meeste scholen is het opstellen van het advies een aangelegenheid van het bovenbouwteam of (bij kleine scholen) van het gehele team. Het advies wordt opgesteld op basis van eigen ervaringen van de leerkrachten. Hierbij baseren zij zich vooral op het algemene functioneren van de leerling. Rond september/oktober in groep 8 start de voorlichting en het adviestraject, maar het begint al in groep 6/7. De plaatsingswijzer wordt ingezet om het advies verder te onderbouwen. In het DOD/OKR kunnen de scholen het advies met onderbouwing en de gegevens van de plaatsingswijzer invullen. Deze gegevens kunnen dan ook door de vo-school worden gelezen. Het advies wordt medio maart naar de vo-school gestuurd waar de leerling zich heeft aangemeld. De vo-school beslist vervolgens op basis van het onderbouwde advies over plaatsing. Bij problemen kan een bovenschoolse groep, die vorig jaar is ingesteld, uitspraak over plaatsing doen, maar dat is nog niet voorgekomen. De adviezen van de basisschool zijn enkelvoudig, waarbij het hoogste niveau wordt aangegeven dat de leerling volgens de school aankan. De school kan daarbij wel aangeven welke

dakpanklas het meest wenselijk is als de leerling naar een vo-school gaat met dergelijke klassen.

### *Communicatie/afstemming*

Als het resultaat van de plaatsingswijzer een bespreekprofiel is, houdt dit niet automatisch in dat bespreking nodig is. De basisschool kan in de toelichting bij het advies aangeven of zij bespreking wenselijk vindt. Als de vo-school extra informatie wil naar aanleiding van het onderbouwde advies, wordt contact opgenomen met de desbetreffende basisschool. Er is altijd warme overdracht bij de overgang naar het voortgezet onderwijs.

Vanaf groep 6/7 wordt met ouders gesproken over het schooltype dat waarschijnlijk zal worden geadviseerd. In groep 8 vinden oudergesprekken over het advies plaats. Als ouders het niet met het advies eens zijn, komt het voor dat zij hun kind toch aanmelden bij een hoger schooltype. Het voortgezet onderwijs beschikt over trajectbemiddelaars die dan gaan praten met de leerkrachten van de basisschool. Op basis van de zo verkregen informatie wordt besloten of de leerling kan worden geplaatst. De trajectbemiddelaars kunnen ondersteuning bieden en zo nodig bemiddelen tussen ouders en school. Het primair onderwijs kan trajectbemiddeling aanvragen voor leerlingen in groep 7 en 8.

### *Evaluatie*

Vanuit het voortgezet onderwijs wordt na drie jaar aan de basisscholen een terugkoppeling gegeven van de schoolloopbaan van hun oud-leerlingen. De gegevens van de Cito-Eindtoets komen voortaan pas na het uitbrengen van het advies beschikbaar en zullen worden gebruikt om de plaatsingsprocedure te evalueren.

### *Praktijkervaringen*

Er is over praktijkervaringen gesproken met een directeur van een basisschool en een instroomcoördinator van een school voor voortgezet onderwijs. De ervaringen met de plaatsingswijzer zijn positief. De uitkomsten kunnen goed worden gebruikt om het advies van de basisschool te onderbouwen voor het voortgezet onderwijs. De plaatsingswijzer is ook een goed instrument om te gebruiken bij het overleg met ouders over het advies. De meerwaarde is dat basisscholen gedwongen worden in gevallen die niet heel duidelijk zijn de argumentatie te geven waarom ze een bepaald advies geven.



De *factoren* die bij het advies worden meegenomen, zijn de prestaties van de leerling, de ontwikkeling daarvan in het verleden (op basis van LVS-toetsen) en belemmerende en bevorderende factoren op het gebied van gedrag, werkhouding, concentratie, thuissituatie en gezondheid. De resultaten van de plaatsingswijzer vormen het tweede gegeven bij het advies. Als het invoeren van de toetsresultaten in de plaatsingswijzer een rood gekleurd vakje oplevert, leidt dat tot een bespreekprofiel. Als de uitkomst van de plaatsingswijzer afwijkt van het (voorgenomen) advies, wordt hierover overleg gevoerd in de interne adviescommissie. In het eerste jaar is de wijzer alleen in groep 8 gebruikt, maar er kan ook in groep 7 gebruik van worden gemaakt. Bij de Cito-LVS-toetsen wordt de kanttekening gemaakt dat de normen verzaamd zijn. Hierop was de plaatsingswijzer nog niet aangepast, maar vanaf schooljaar 2014/2015 is dat wel het geval. De vraag is of aanpassing zal leiden tot andere adviezen.

Wat *procedure en tijdpad* betreft, is er bij de aan het onderzoek deelnemende basisschool zowel in groep 6 als in groep 7 overleg met ouders over het mogelijke uitstroomniveau. Dat overleg is er tijdens het laatste van de twee voortgangsgesprekken in een schooljaar. Het advies wordt in december in groep 8 gegeven en begin januari met de ouders besproken. Er is een interne adviescommissie die zich over het voorgenomen advies buigt en twijfelgevallen bespreekt. Daarin zitten de leerkrachten van groep 7 en 8, de interne begeleider en de directeur. In januari en februari zijn er informatieavonden van het voortgezet onderwijs en vóór 15 maart moet alles rond zijn. Scholen kunnen kiezen of zij de B8- of M8-toets gebruiken voor de plaatsingswijzer. De ervaring is wel dat de school in tijdnood kan komen als de keuze voor M8 is gemaakt. Daar staat tegenover dat de voorkeur in het voortgezet onderwijs uitgaat naar M8, omdat deze een beter beeld geeft dan B8. Als basisscholen onzeker zijn over een voorgenomen advies, kunnen zij daarover contact opnemen met het voortgezet onderwijs.

Er worden *enkelvoudige adviezen* gegeven, waarbij het best passende niveau wordt gekozen. Het voortgezet onderwijs in Alphen aan den Rijn geeft in dakpanklassen op het hoogste niveau les, dus leerlingen met een lager advies kunnen in dergelijke klassen toch op een hoger niveau onderwijs volgen. De ervaring in het voortgezet onderwijs is, dat bij het advies om een leerling in een dakpanklas te plaatsen te vaak het lage advies in de plaatsingswijzer wordt ingevoerd. Dat leidt tot een vertekend beeld. Het is daarmee namelijk onduidelijk of de desbetreffende leerling voldoende capaciteiten heeft om het (hogere) niveau van de dakpanklas aan te kunnen.

In algemene zin is geen uitspraak te doen over de mate waarin leerkrachten *op de hoogte* zijn van de verschillende schooltypen in het voortgezet onderwijs, in combinatie met aan de leerlingen gestelde eisen. Er zijn leerkrachten die in hun advisering niet meewegen dat leerlingen in het voortgezet onderwijs in sociaal-emotioneel opzicht een ontwikkeling doormaken. Zo ontwikkelen sommige ijverige leerlingen zich tot

ongemotiveerde pubers. Ook het belang van begrijpend lezen wordt wel eens onderschat. Vanuit de BaVo-commissie wordt een overzicht gegeven van de open dagen, speerpunten en onderwijskundige uitgangspunten van de scholen voor voortgezet onderwijs. De scholen uit Alphen presenteren zich in vier opeenvolgende sessies van 20 minuten aan leerkrachten van groep 8.

Het advies was er altijd al voordat de uitslag van de eindtoets bekend werd. De nieuwe *eindtoets* wordt pas eind april afgenomen. De vraag is hoe gemotiveerd de leerlingen die toets nog zullen maken, als het resultaat niet meer voor hen van belang is. Het kan dus zijn dat de eindtoets achterhaald is. Ouders hebben wel het wettelijke recht op bijstelling van het advies als het resultaat van de toets positiever uitpakt dan was voorzien. In het voortgezet onderwijs is men hier huiverig voor. Op dat moment zijn de klassen al ingedeeld en is de formatie rond, dus wijzigingen in de adviezen kunnen tot problemen leiden. Op de basisschool is de verwachting is dat dit alleen in heel uitzonderlijke gevallen zal gebeuren.

Het advies en de *onderbouwing van het advies* worden in het DOD/OKR vastgelegd. De leerkracht van groep 8 voert de gegevens in het DOD in, voor zover deze niet privacygevoelig zijn. Er is altijd warme overdracht, tussen medio maart en eind april. Zogeheten ‘basisschoolbezoekers’ uit het voortgezet onderwijs gaan naar de basisscholen toe voor de overdracht.

Het voortgezet onderwijs beslist over plaatsbaarheid en volgt in principe het advies van de basisschool. In sommige gevallen is er *overleg* tussen voortgezet onderwijs en de basisschool. Een bespreekprofiel leidt echter niet altijd tot een bespreking. De onderbouwing van het advies door de basisschool kan zo duidelijk zijn dat de school voor voortgezet onderwijs overleg niet nodig vindt. Uit een in het samenwerkingsverband uitgevoerde monitor blijkt dat 41 procent van de basisschoolleerlingen een bespreekprofiel had, maar dat het uiteindelijke aantal ‘bespreekgevallen’ klein was.

De scholen voor voortgezet onderwijs geven een *terugkoppeling* in de vorm van rapportcijfers en doorstroomgegevens. Deze gegevens worden gebruikt voor de interne evaluatie in de aan het onderzoek deelnemende basisschool. Ook vóór de invoering van de plaatsingswijzer werd dat al gedaan. Tijdens de warme overdracht wordt soms aandacht besteed aan de ontwikkeling van de eerder doorgestroomde leerlingen. Eén van de scholen voor voortgezet onderwijs geeft in de onderbouw twee maal per jaar terugkoppeling en koppelt ook terug over de sociaal-emotionele ontwikkeling.

### 3.7 Samenvatting

In de vijf beschreven praktijkvoorbeelden worden deels dezelfde en deels verschillende factoren genoemd die bij het opstellen van het vo-advies (kunnen) worden betrokken. Figuur 3.1 geeft een overzicht.

*Figuur 3.1 – Factoren die bij het opstellen van het vo-advies (kunnen) worden betrokken*

POVO Utrecht	Protocol Advies VO Almere <sup>5</sup>	Waterlandse overstap	Plaatsingswijzer	Plaatsingswijzer Midden-Holland en Rijnstreek
LVS groep 6 t/m 8  Intelligentietest NIO (alleen i.v.m. lwoo / pro / opdc)	LVS  Resultaten methodegebonden toetsen  Resultaten Entree-toets groep 7	LVS groep 7 en 8  Intelligentietest NIO  Prestatiemotivatietest PMTK-2	LVS groep 6 t/m 8 of DLE-toetsen.  4 profielen: - Basisprofiel; - Plusprofiel; - Bespreekprofiel; - Disharmonisch profiel	LVS B8 of M8 (mogelijk ook groep 6 en 7)  2 profielen: - Basisprofiel; - Bespreekprofiel
Informatie over werkhouding, motivatie en gedrag (sociaal-emotioneel) (aanvullend, op basis van observatie)	Informatie over motivatie, werkhouding, sociaal-emotionele ontwikkeling (op basis van observatie)	Informatie over werkhouding, motivatie, plezier op school (spelen kleine rol, op basis van observatie)	Bij advies worden ook werkhouding, motivatie en sociaal-emotionele ontwikkeling betrokken	Bij bespreekprofiel aanvullende informatie over ontwikkeling / leerlingkenmerken zoals studiehouding, mate van zelfstandigheid
Informatie over schoolloopbaan, dyslexieverklaring, LGF-indicatie	Andere relevante achtergrondgegevens	Andere relevante gegevens (bijv. faalangst)	Individuele leerlijn (indien van toepassing)	

<sup>5</sup> Protocol in Almere schrijft niet voor, maar scholen kunnen zelf uit de genoemde factoren kiezen.

## Procedure

Figuur 3.2 toont in het kort de procedure die in de verschillende regio's wordt gevolgd bij het opstellen van het advies voor het voortgezet onderwijs en de informatie-overdracht.

*Figuur 3.2 – Procedure die wordt gevolgd bij het opstellen van het basisschooladvies*

POVO Utrecht	Protocol Advies VO Almere	Waterlandse overstap	Plaatsingswijzer	Plaatsingswijzer Midden-Holland en Rijnstreek
<p>Groep 7: Begin: groepsbespreking met ib'er Dec-mrt: schooladvies en bespreking met ouders Eind: aanmelding bij Loket Passend onderwijs</p> <p>Groep 8: November: geanonimiseerde adviezen naar SWV Dec-jan: gesprekken met ouders over advies Uiterlijk januari: zo nodig aanvullend onderzoek Februari: advies, schoolkeuzegesprek en start aanmelding Maart: definitieve aanmelding bij VO-school</p>	<p>Groep 6: Einde: indicatie uitstroomniveau door lkr en ib'er en bespreking met ouders</p> <p>Groep 7: Begin: overleg leerkrachten groep 6 + 7 Najaar: voorlopig uitstroomperspectief Eind: beoordelen uitstroomperspectief en bespreken met ouders. Lln met specifieke onderwijsbehoeften aanmelden via Digidoor</p> <p>Groep 8: Begin: overleg leerkrachten groep 7 + 8 Najaar: voorlopig advies + bespreking met ouders en leerling. Voorlopig advies wordt aan vo-school gestuurd bij aanmelding Medio maart: definitief advies staat in Digidoor</p>	<p>Groep 8: Sept: Informatieve brief aan ouders Opstellen voorlopig advies op basis van LVS t/m groep 7 Okt-dec: capaciteitenonderzoek (NIO) en onderzoek sociaal-emotionele aspecten (PMTK-2). Vóór 1 feb: afname Cito M8. Jan-feb: Drempelonderzoek Vóór 15 maart: overdrachtsformulier Vanaf april/mei: warme overdracht</p>	<p>Groep 7: Start invoergegevens; Einde groep 7: pre-advies</p> <p>Groep 8: Begin februari: definitief advies. Bij het opstellen zijn leerkrachten van groep 7 en 8 (mogelijk ook 6) en ib'er betrokken.</p> <p>OKR is onderdeel van toelatingsformulier VO. Matrix Plaatsingswijzer wordt bijgevoegd.</p>	<p>Groep 6/7: Start met activiteiten rond het advies. Advies is een zaak van leerkrachten van groep 6, 7 en 8, de ib'er en directeur.</p> <p>Groep 8: Sept/okt: start voorlichting en procedure definitief advies. Informatie en onderbouwing worden in DOD/OKR gezet. Medio maart: Advies wordt naar VO-school gestuurd. Basisschool kan aangeven of bespreking wenselijk is.</p> <p>School kan trajectbegeleiding vanuit VO aanvragen.</p>

### Communicatie en afstemming

De resultaten wat betreft communicatie en afstemming met ouders en tussen PO en VO worden samengevat in figuur 3.3.

*Figuur 3.3 – Communicatie en afstemming bij het opstellen van het basisschooladvies*

POVO Utrecht	Protocol Advies VO Almere	Waterlandse overstap	Plaatsingswijzer	Plaatsingswijzer Midden-Holland en Rijnstreek
<p>Ouders: Bespreking in groep 7 en 8. Recht op inzage in en toevoegingen aan OKR.</p> <p>VO: Centraal georganiseerde toelatingsbijeenkomst op initiatief VO voor leerlingen waarover PO twijfelt. VO kan niet eenzijdig afwijzen. Zo nodig gesprek PO-VO-ouders; daarna plaatsing of afwijzing en in overleg met ouders nieuwe school kiezen.</p>	<p>Ouders: Gesprek over verwachtingen (groep 6), voorlopig advies (groep 7) en definitief advies (groep 8) Ouders kunnen in Digidoor inloggen en informatie zien Er is een ‘toolbox’ (met format voor gesprekken met ouders en een checklist leerlingkenmerken)</p> <p>VO: Uitwisseling van informatie via Digidoor. Gesprekken over beredeneerde afwijking van het advies. Afspraken over procedure van advies en aanmelding.</p>	<p>Ouders: Gesprek over voorlopig (september groep 8) en definitief advies (februari groep 8)</p> <p>VO: Warme overdracht als PO of VO dat nodig vinden of als specifieke begeleiding nodig is. Ambassadrice uit VO onderhoudt contacten tussen PO en VO en kan mediator zijn.</p>	<p>Ouders: School bepaalt zelf wanneer wordt gestart met overleg met ouders over het advies. Meestal in de loop van groep 7, maar het kan vanaf groep 6</p> <p>VO: Altijd overleg bij bespreekprofiel of disharmonisch profiel. Overleg als VO het niet eens is met advies. Toelatingscommissie VO beslist over toelating.</p>	<p>Ouders: Vanaf groep 6/7 wordt met ouders gesproken over het te verwachten advies. Trajectbegeleiders VO kunnen bemiddelen tussen ouders en het VO.</p> <p>VO: Er is altijd warme overdracht. VO-school kan gesprek aanvragen over advies. Trajectbegeleiders VO kunnen ondersteunen.</p>

### Evaluatie

Figuur 3.4 geeft een samenvatting van het onderdeel ‘evaluatie’ in de beschrijvingen van de gepresenteerde voorbeelden.

*Figuur 3.4 – Evaluatie van de overgang van primair naar voortgezet onderwijs*

POVO Utrecht	Protocol Advies VO Almere	Waterlandse overstap	Plaatsingswijzer	Plaatsingswijzer Midden-Holland en Rijnstreek
VO geeft 2 jaar lang terugkoppeling aan de basisschool over voortgang van de leerlingen, echter niet alle scholen. De evaluatie door het primair onderwijs is vooral informeel van aard. SWV evalueert de POVO-procedure en –activiteiten via jaarlijkse enquête onder de POVO-professionals; vervolgens bespreking tijdens evaluatiebijeenkomst	Onderzoek naar gegevens in Digidoor geeft informatie over procedure. Dit wordt besproken door gezamenlijke schoolbesturen. PO kan info over loopbaan uit Digidoor halen. Daarover bestaan afspraken. Bij afwijkingen is er overleg tussen PO en VO. Men streeft naar systematiseren van uitwisseling van informatie.	Jaarlijks wordt nagedacht over het verbeteren van de procedure bij problemen. VO zorgt voor terugkoppeling aan PO over ontwikkeling van de leerlingen. BaO-scholen gebruiken dat niet voor evaluatie	VO geeft vaak jaarlijks, maar tenminste na 2 jaar informatie over positie leerling. Bij het gebruik van deze informatie zijn er grote verschillen tussen scholen. Er wordt gewerkt aan een monitor waarin leerlingcohorten 3 jaar worden gevolgd.	VO geeft na 3 jaar terugkoppeling aan basisscholen over voortgang van de leerlingen. Of basisscholen deze informatie gebruiken om de kwaliteit van de adviezen te evalueren, is wisselend.

## 4 Handreiking

### 4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt voor elk van de onderscheiden thema's een handreiking gegeven, op basis van de resultaten van de literatuurstudie en de praktijkvoorbeelden. Hierbij worden de belangrijkste resultaten kort samengevat en gevolgd door adviezen.

### 4.2 Relevante factoren

Uit de *literatuurstudie* blijkt dat het basisschooladvies een krachtige voorspeller van de verdere schoolloopbaan is. Rond drie kwart van de leerlingen komt in het voortgezet onderwijs uit op een niveau dat met het advies overeenstemt; 15 procent komt op een lagere positie uit. Verder bereikt 10 tot 15 procent een hoger niveau dan was geadviseerd.

De LVS-toetscores begrip lezen, rekenen/wiskunde en spelling in de groepen 6 t/m 8 zijn goed bruikbaar als onderbouwing voor het schooladvies. Deze resultaten voorspellen de positie in het voortgezet onderwijs na vier jaar zelfs beter dan de score op de Cito-Eindtoets. De LVS-scores uit groep 6 voegen overigens weinig voorspellende waarde toe aan de scores uit groep 7 en 8. Door over een langere periode naar het verloop van de vaardigheidsscores bij de LVS-toetsen te kijken, is te zien hoe een leerling zich ontwikkelt. De relatieve scores (I t/m V) geven daar geen duidelijk beeld van.

De kans bestaat dat leerkrachten een te hoog of te laag advies geven (over- of onderadvisering). Een te hoog advies kan in de praktijk gunstig uitpakken, maar een te laag advies heeft in de regel een negatieve uitwerking op de schoolloopbaan. De kans op onderadvisering is het grootst bij autochtone leerlingen waarvan de ouders laag opgeleid zijn.

Ook het gemiddelde prestatieniveau van de klas kan invloed hebben op het schooladvies. Een leerling heeft een (iets) kleinere kans op een hoog schooladvies in een klas die goed presteert dan wanneer dezelfde leerling in een klas zou zitten die gemiddeld genomen minder goed presteert.

Uit de *praktijkvoorbeelden* blijkt dat de resultaten die leerlingen halen bij de toetsen van het Cito-leerlingvolgsysteem inderdaad een prominente rol spelen in de procedure rond het opstellen van het advies door de basisschool. Rekenen / wiskunde en begrijpend lezen wegen daarbij vaak het zwaarst. Sommige scholen baseren het advies op de scores van groep 6 tot en met 8, terwijl andere zich beperken tot groep 7 en 8.

In twee van de vijf praktijkvoorbeelden wordt een plaatsingswijzer ingezet. Daarbij wordt per onderdeel van de LVS-toetsen vastgesteld of de behaalde score ‘past’ bij een bepaald niveau van het voortgezet onderwijs. De combinatie van uitkomsten leidt tot een ‘profiel’. Beide voorbeelden kennen een basisprofiel (alle scores zijn op niveau) en een bespreekprofiel (de resultaten passen niet helemaal). In de uitgebreidere variant worden daarnaast een plusprofiel (de leerling kan waarschijnlijk een hoger niveau aan) en een disharmonisch profiel (bij een gediagnosticeerde stoornis) onderscheiden. In één praktijkvoorbeeld worden in alle scholen intelligentietests en een prestatiemotivatietest afgenomen.

Daarnaast wordt bij het schooladvies rekening gehouden met aspecten zoals werkhouding, motivatie, sociaal-emotionele ontwikkeling, studiehouding of studievaardigheden. Sommige deelnemers aan de gesprekken vinden dat deze informatie bij de overgang naar het voortgezet onderwijs een grotere rol zou moeten spelen. Ook wordt gezocht naar manieren om deze informatie beter in beeld te brengen.

Om leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften een goed onderbouwd advies te geven, is aanvullende informatie nodig. Deze moet gebaseerd zijn op onderzoek.

*Advies voor de basisschool en voor leerkrachten:*

- Bij het opstellen en onderbouwen van het basisschooladvies is het van belang in ieder geval de ontwikkeling in de vaardigheidsscores bij de LVS-toetsen uit groep 7 en 8 te gebruiken. Daarbij vormen de resultaten bij rekenen/wiskunde en begrijpend lezen de beste voorspellers van het succes in het voortgezet onderwijs.
- Het is belangrijk dat aanvullende informatie over sociaal-emotionele ontwikkeling, werkhouding, motivatie en dergelijke op meerjarige observaties wordt gebaseerd en systematisch wordt vastgelegd.
- Bij leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften is adequate aanvullende informatie nodig om het advies te bepalen en te onderbouwen.
- Het verdient aanbeveling alert te zijn op mogelijke onder advisering, vooral bij autochtone leerlingen met laagopgeleide ouders.



### 4.3 Procedure

Onder procedure verstaan we hier een (al of niet) vastgelegde beschrijving van wat, wanneer, door wie en op welke wijze wordt uitgevoerd en voor wie dat bestemd is of wat er mee moet gebeuren.

De *onderzoeksliteratuur* biedt weinig aanknopingspunten voor een handreiking bij de procedure. Voor zover hierop wordt ingegaan, gebeurt dat vooral in beschrijvende zin.

De Inspectie van het Onderwijs concludeerde op basis van recent onderzoek dat twee derde van de scholen beschikt over een procedure, maar dat het vaak ontbreekt aan beslisregels in die procedure. Verder laat het onderzoek zien dat er altijd meer actoren betrokken zijn bij het advies: leerkrachten (met name van groep 7 en 8), de interne begeleider en de directie. Wat het tijdpad betreft, blijkt uit het onderzoek dat tot nu toe de helft van de scholen het definitieve advies pas gaf nadat de uitslag van de eindtoets bekend was. Het onderwijskundig rapport is vrijwel altijd de basis voor de overdracht van de gegevens.

Warme overdracht lijkt de standaard te zijn en er zijn afspraken met het voortgezet onderwijs over een enkelvoudig of meervoudig advies. Uit onderzoek blijkt dat leerlingen met een lager advies voordeel kunnen hebben van plaatsing op een brede schoolengemeenschap. In de literatuur en documenten komen ook diverse stappenplannen voor die soms vooral gericht zijn op de inhoudelijke factoren voor het opstellen van het advies (zie figuur 2.1) en soms het hele bereik aan activiteiten opsommen die moeten of kunnen worden uitgevoerd (zie figuur 2.2).

In de *praktijkvoorbeelden* – en dit wordt bevestigd in de *praktijkervaringen* – zien we vrijwel altijd een strakke (volgens sommige respondenten te strakke) beschrijving van zowel de activiteiten als de momenten waarop die met ouders en leerlingen moeten plaatsvinden. Ook wordt vermeld wie de activiteiten moet uitvoeren en wat daarmee verder in de procedure moet gebeuren.

Meestal omvat de procedure activiteiten in groep 7 en 8. Soms zijn er voorbereidende activiteiten in groep 6. Over het algemeen wordt de beschreven procedure door uitvoerenden op prijs gesteld. Deze geeft houvast en ouders en scholen weten waar zij aan toe zijn. Meestal wordt conform de procedure gewerkt. Soms wordt er van afgeveken zoals bijvoorbeeld bij het al dan niet starten met voorbereidende activiteiten in groep 6, het naar voren halen van het voorlopig advies in groep 7 (om ouders in de gelegenheid te stellen zich al in groep 7 te oriënteren op het VO) of het naar voren

halen (in groep 7) van de procedure voor aanmelding van leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften.

In de scholen zijn vooral de leerkrachten van groep 6, 7 en 8 en – met name voor de leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften – ook de interne begeleider betrokken bij de procedure. Ondanks de beschrijving van een procesbewakende rol van de interne begeleider, blijkt dit in de praktijk minder duidelijk. Het zijn vooral de leerkrachten van groep 8 die uitvoeren, sturen en bewaken. Directeuren zijn minder direct betrokken bij de procedure, maar dragen wel de eindverantwoordelijkheid.

In praktijkvoorbeelden waar wordt gewerkt met plaatsingswijzers zijn beslisregels opgenomen in de beschreven procedure, vooral over de invloed van de LVS-scores op het advies. Verder gelden voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften bepaalde landelijk vastgestelde algemene regels op basis waarvan besloten wordt voor welk type onderwijs zij in aanmerking komen (leerwegondersteunend of praktijkonderwijs). Ongetwijfeld zijn er in alle praktijkvoorbeelden beslisregels, maar die worden vermoedelijk vooral door het voortgezet onderwijs gebruikt bij de plaatsing.

Er zijn in de praktijkvoorbeelden geen duidelijke (beslis)regels voor het geval er geen overeenstemming is over het advies tussen ouders en de school. Extra overleg is dan noodzakelijk, zo wordt gesteld, en dat lost meestal de problemen wel op. Maar soms komt men niet tot een goede oplossing. Het weergeven van het advies van ouders naast dat van de school is dan een oplossing die in één van de voorbeelden wordt gebruikt.

In een aantal praktijkvoorbeelden is op initiatief van het voortgezet onderwijs afgesproken dat basisscholen alleen enkelvoudige adviezen mogen uitbrengen. Uit het basisonderwijs klonk in een aantal gevallen de wens om meervoudige adviezen te geven. Het onderzoek van de Inspectie van het Onderwijs laat zien dat een aanzienlijk deel van de leerlingen met een meervoudig advies na een aantal jaren in het voortgezet onderwijs inderdaad op het hogere niveau onderwijs volgt.

*Advies voor het schoolbestuur / het PO-samenwerkingsverband / de basisschool:*

- Het verdient aanbeveling een uitgeschreven activiteitenplan te maken voor het tot stand komen van het advies. Het plan dient duidelijk te maken wie betrokken zijn bij de procedure, in en buiten de school, en wie binnen de school voortrekker is.
- Daarbij is het zaak een tijdpad op te stellen dat in ieder geval betrekking heeft op groep 7 en 8 (en zo mogelijk ook groep 6). Ook is het van belang dat in het tijdpad is opgenomen wanneer de contactmomenten met ouders zijn en wat tijdens die momenten moet gebeuren.

- Het vermelden van finale data en wat er met het voorlopige en het definitieve advies moet gebeuren (waar opslaan, door wie, voor wie bedoeld, wie heeft toegang?) is aanbevelingswaardig.
- De beschreven en vastgestelde procedure zou vervolgens in de school, naar ouders en eventueel ook naar het voortgezet onderwijs verstuurd kunnen worden.

*Advies voor de basisschool:*

- Het is belangrijk dat er duidelijkheid is over de activiteiten en verantwoordelijkheden van de leerkrachten in groep 6, 7 en vooral 8 (uitvoerder, bewaker, coördinator) ten aanzien van het advies en wat hierin de taken en verantwoordelijkheden zijn van de interne begeleider en van de directeur. De leerkracht van groep 8 is er verantwoordelijk voor dat het definitieve advies wordt gegeven en is daarmee uitvoerder en bewaker. De directeur is echter altijd eindverantwoordelijk. De leerkrachten van groep 6 en 7 zijn respectievelijk verantwoordelijk voor voorbereidende activiteiten en voor het voorlopige advies. De interne begeleider zou hierin een coördinerende rol kunnen vervullen, is daarnaast ondersteunend voor de leerkrachten en heeft bepaalde taken in verband met leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften.
- Het is van belang dat in de procedure duidelijk wordt aangegeven wat er kan en moet gebeuren in situaties waarin ouders het niet eens zijn met het advies van de school. Dit kan in de vorm van extra overleg, maar ook door de wens van de ouders afzonderlijk te vermelden.

*Advies voor de leerkrachten:*

- Als er geen twijfels zijn over het te adviseren niveau, is het goed om een enkelvoudig advies te geven. Een meervoudig advies of een advies tot plaatsing in een dakpanklas kan echter wenselijk zijn en kan positief uitwerken op de schoolloopbaan van de leerling.
- Als het resultaat van de eindtoets hoger uitvalt dan verwacht, is het van belang dat het gegeven advies wordt heroverwogen en zo nodig naar boven wordt bijgesteld.

#### **4.4 Communicatie en afstemming**

Uit de *literatuur* blijkt dat scholen de wensen van ouders (en leerlingen) een zeer belangrijk aspect vinden in de adviesprocedure. De wens van de ouders wordt na de leerprestaties zelfs als de belangrijkste voorspeller gezien van het schooladvies. Ondanks de hoge mate waarin het advies van de school en dat van ouders met elkaar overeenstemmen, wordt niet-overeenstemming hierover als een hoge druk ervaren.

Laagopgeleide ouders zijn het vaker oneens met het advies dan hoogopgeleide ouders. Plaatsingswijzers kunnen helpen om het advies voor ouders te onderbouwen. Meer begeleiding en ondersteuning bij de schoolkeuze kunnen de kans vergroten dat ouders het advies van de school opvolgen.

Scholen voor voortgezet onderwijs zijn volgens het recente onderzoek van de Inspectie van het Onderwijs positief over de kwaliteit van het basisschooladvies. Ook eerder onderzoek liet dat al zien. In negen van de tien gevallen neemt de school voor voortgezet onderwijs het advies van de basisschool over.

In de *praktijkvoorbeelden* en de *praktijkervaringen* wordt de betrokkenheid van en communicatie met ouders over het advies een zeer belangrijke factor genoemd. Naast het feit dat de overlegmomenten met ouders in groepen 6, 7 en 8 steeds beschreven zijn, worden ook andere middelen ingezet en beschreven om ouders te betrekken bij het advies. Informatiekranten en informatiemiddagen met of zonder het voortgezet onderwijs in groep 7/8 zijn vaak standaard. Het kunnen inzien van de (voorlopige) adviezen in het digitale informatiesysteem is een extra middel tot communicatie met ouders. Verder worden gespreksprotocollen voor het overleg met ouders genoemd en indien nodig het voeren van extra overleg met ouders.

De communicatie met het voortgezet onderwijs verloopt in de meeste praktijkvoorbeelden via een digitaal systeem. In de praktijkvoorbeelden wordt verder steeds de warme overdracht genoemd als communicatiemiddel tussen primair en voortgezet onderwijs. Dit hetzij als standaard dan wel op verzoek van hetzij primair, hetzij voortgezet onderwijs. In de praktijk zien we dat deze warme overdracht niet altijd plaatsvindt. In het primair onderwijs wordt dit betreurd en wordt aangegeven dat er eigenlijk voor alle leerlingen een warme overdracht zou moeten zijn.

Ook zijn er (voorlichtings)bijeenkomsten in het primair onderwijs voor ouders, leerlingen en leerkrachten over mogelijkheden en de aanpak van het voortgezet onderwijs.

Terugkoppeling aan basisscholen door scholen voor voortgezet onderwijs over de ontwikkeling van de leerlingen in de eerste leerjaren vindt niet altijd plaats.

*Advies voor de samenwerkingsverbanden:*

- De overgang van primair naar voortgezet onderwijs is een gezamenlijke verantwoordelijkheid. Daarom is het van groot belang dat deze overgang in gezamenlijk overleg wordt vormgegeven.
- Het is van belang dat duidelijke afspraken tussen primair en voortgezet onderwijs worden gemaakt over het uitbrengen van enkelvoudige en meervoudige adviezen

en eventuele adviezen tot plaatsing in een dakpanklas en over hoe wordt omgegaan met de twee laatstgenoemde typen adviezen.

- Voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften is het zaak dat tijdig – eind groep 7 of begin groep 8 – overleg tussen primair en voortgezet onderwijs wordt gestart over de best passende plek voor de leerling.
- Het verdient aanbeveling dat leerkrachten in het primair onderwijs zich op de hoogte stellen van relevante kenmerken van de verschillende onderwijstypen in het voortgezet onderwijs en van de eisen die deze aan hun leerlingen stellen. Dit kan via informatiebijeenkomsten waarop het voortgezet onderwijs zich presenteert en via schriftelijk of digitaal aangeboden informatie.
- Het is belangrijk dat er op bovenschools niveau bemiddeling mogelijk is als er verschil van mening tussen ouders en de basisschool is over het advies.
- Het verdient aanbeveling in een gezamenlijk protocol vast te leggen dat basisscholen door het voortgezet onderwijs worden geïnformeerd over de ontwikkeling van hun voormalige leerlingen. Daarbij is het van belang dat wordt vastgelegd welke informatie gewenst is (rapportcijfers, proefwerkresultaten, overgangen/zitten-blijven, sociaal-emotionele ontwikkeling) en hoe vaak, wanneer en op welke manier de informatie gegeven wordt.

*Advies voor de basisschool:*

- Het is wenselijk dat de overlegmomenten met ouders in de gehele adviesprocedure worden vastgelegd en dat ouders hiermee tijdig worden voorbereid op de ook voor hen belangrijke procedure. Om duidelijkheid voor ouders en leerlingen te creëren, kan worden overwogen om de leerkracht in groep 6 zowel naar ouders als naar leerlingen voorbereidende activiteiten te laten uitvoeren. Dit wil zeggen dat LVS-resultaten worden besproken in het licht van de overgang naar het voortgezet onderwijs en dat de ouders over de procedure en het tijdspad worden geïnformeerd.
- Op belangrijke momenten, zoals het voorlopige advies in groep 7 en het definitieve advies in groep 8, is het zaak dat ouders op de hoogte worden gesteld van de verdere stappen in de procedure en dat zij hierover voldoende informatie krijgen.
- Het is voor ouders wenselijk dat zij op papier of digitaal inzage hebben of kunnen krijgen in het (voorlopige) advies en de onderbouwing daarvan.

*Advies voor de leerkrachten:*

- Het is van groot belang dat de leerkrachten van groep 7 en 8 het (voorgenomen) advies voldoende met de ouders bespreken, bij twijfel extra overleg inlassen en zo nodig interne of externe bemiddeling inroepen.
- Het is wenselijk dat voor alle leerlingen warme overdracht plaatsvindt. Het verdient aanbeveling dat leerkrachten daarop aandringen en gebruik maken van gelegenheden die scholen voor voortgezet onderwijs hiervoor creëren.

## 4.5 Evaluatie

In de *literatuur* zien we dat in verschillende onderzoeken is nagegaan wat de prestaties van individuele leerlingen in het voortgezet onderwijs zijn in vergelijking met het gegeven basisschooladvies. Noch in het primair, noch in het voortgezet onderwijs vindt echter op grote schaal op school- of bestuursniveau een structurele evaluatie plaats van de uitgebrachte adviezen in relatie tot de prestaties van de leerlingen in het voortgezet onderwijs. Kortom; er is weinig inzicht in de effectiviteit van de procedure.

Er zijn verschillende onderzoeken die inzicht geven in welke mate de positie van de leerling in het voortgezet onderwijs overeenkomt met het advies. Over een periode van vier jaar na het advies worden percentages overeenstemming genoemd tussen de 55 en 75 procent. Tussen de 29 en 15 procent stroomt af (of is blijven zitten) en tussen de 10 en 16 procent heeft na vier jaar een hoger niveau bereikt dan het advies.

In de informatie van de *praktijkvoorbeelden* wordt overal aandacht besteed aan een evaluatie van de procedure op de verschillende niveaus (school, bestuur, samenwerkingsverband) door vergelijking van prestaties in het voortgezet onderwijs met het basisschooladvies. Uit de *praktijkervaringen* blijkt echter dat daar op de basisscholen veelal weinig structureel en systematisch aandacht voor is. Het ontbreken van gegevens uit het voortgezet onderwijs of de onoverzichtelijkheid ervan ('een berg gegevens') zijn hier mede debet aan. Het voortgezet onderwijs is, als er al evaluatie plaatsvindt, nauwelijks bij de evaluatie in het primair onderwijs betrokken. Daarbij moet worden aangetekend dat één basisschool met veel scholen voor voortgezet onderwijs te maken kan hebben, en omgekeerd.

Op samenwerkingsverbandniveau vindt wel evaluatie plaats, soms structureel, soms door het uitvoeren van extra onderzoek naar overeenkomsten tussen advies en prestaties in het voortgezet onderwijs. Naar evaluatie door het voortgezet onderwijs is in het kader van dit onderzoek niet specifiek gekeken.

*Advies voor de samenwerkingsverbanden / voor de schoolbesturen:*

- Het verdient aanbeveling duidelijke afspraken met het voortgezet onderwijs te maken over de terugkoppeling van gegevens naar het primair onderwijs en over de manier waarop dat gebeurt. Daarbij verdient gestandaardiseerde informatie over leerlingen de voorkeur. Hierbij kan worden gedacht aan informatie over halfjaarlijkse vorderingen bij belangrijke vakken, overgangen en doubleren. Ook informatie over de perioden waarover deze informatie geleverd wordt, is van belang. Het uitbreiden van de periode waarin terugkoppeling wordt gegeven (1<sup>ste</sup> en 2<sup>de</sup> jaar VO) naar overige jaren (3, 4, 5 en 6 VO) is wellicht wenselijk.

- Op het niveau van het samenwerkingsverband is een evaluatie van de (kwaliteit van de) adviezen van belang. Betrek hierbij de personen die ermee werken en/of er uitvoering aan geven, breng zo nodig wijzigingen aan in de procedure en informeer alle betrokkenen over de wijzigingen en de redenen daarvoor.
- Creëer mogelijkheden, bijvoorbeeld via het samenwerkingsverband of via een (regionaal) protocol, om basisscholen erop aan te spreken als hun adviezen tot relatief veel op- of afstroom leiden in het voortgezet onderwijs. Voor besturen en scholen is het zaak open te staan voor verbetering. Verder is het van belang dat ook scholen voor voortgezet onderwijs erop kunnen worden aangesproken als de doorstroom van hun leerlingen achterblijft bij de doorstroom in andere scholen voor voortgezet onderwijs.

*Advies voor de basisschool:*

- Het is van belang dat binnen de basisschool wordt afgesproken wie verantwoordelijk is voor de evaluatie van de procedure rond het advies en van de kwaliteit van de adviezen (directeur, interne begeleider, leerkracht) en dat wordt afgesproken hoe, wanneer en met wie die evaluatie plaatsvindt. Daarbij zou bij voorkeur ook het voortgezet onderwijs moeten worden betrokken.





## Literatuur

- Aarsen, E. van (2013). *Voorspellende waarde van LOVS toetsen voor schoolsucces*. Utrecht: Oberon.
- Amsing, M., Bosch, M., & Rouweler, M. (2009). *Tim gaat naar de brugklas. Hoe begeleidt u hem? Advies voor basisschool, voortgezet onderwijs en regionale samenwerkingsverbanden*. 's-Hertogenbosch: KPC Groep.
- Amsing, M., Bosch, M., & Wit, C. de (2009). *De overgang naar het voortgezet onderwijs. Onderzoeksrapportage*. 's-Hertogenbosch: KPC Groep.
- Balvers, M., Doehri, R., Maten, J. van der, & Vreeburg, B. (2014). *De kwaliteit van het basisschooladvies*. Paper voor de Onderwijsresearchdagen, Groningen, juni 2014.
- Boer, H. de, Bosker, R., & Werf, M. van der (2007). De gevolgen van onder- en overadvisering. In Inspectie van het Onderwijs, *Onderadvisering in beeld* (pp. 83-92). Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.
- Boer, H. de, Werf, M.P.C. van der, Bosker, R.J., & Jansen, G.G.H. (2006). Onderadvisering in de provincie Friesland. *Pedagogische Studiën*, 83, 452-468.
- Boone, S. (2013). *De context van ongelijkheid: bepalende factoren bij de overgang van basis- naar secundair onderwijs*. Academisch proefschrift. Gent: Universiteit Gent.
- Boone, S., & Van Houtte, M. (2012). Why are teacher recommendations at the transition from primary to secondary education socially biased? A mixed-methods research. *British Journal of Sociology of Education*, 34 (1), 20-38.
- Bosch, M. (2013). *Plaatsingswijzer*. Presentatie t.b.v. voorlichting over de plaatsingswijzer. Den Bosch: KPC Groep.
- Bosch, M., Konermann, J., Wit, C. de, Rutten, M., & Amsing, M. (2008). *Passende overgang. Een verkenning naar de stand van zaken rond de overgang tussen primair en voortgezet onderwijs*. 's-Hertogenbosch: KPC Groep.
- Dijk-Koning, A.N. van, Heide, M. van der, Hilbrandie, R., Rijn, H. van, & Smolenaars, H. (in voorbereiding). *Excelleren in overdracht. Een onderzoek naar het optimaliseren van de doorgaande lijn voor de hoogbegaafde leerling van PO naar VO*. Eindscriptie, ter afronding van de ECHA opleiding. Nijmegen: Radboud Universiteit.
- Driessen, G., Doesborgh, J., Ledoux, G., Overmaat, M., Roeleveld, J., & Veen, I. van der (2005). *Van basis- naar voortgezet onderwijs. Voorbereiding, advisering en effecten*. Nijmegen / Amsterdam: ITS / SCO-Kohnstamm Instituut.

- Driessen, G., Slegers, P., & Smit, F. (2008). The transition from primary to secondary education: Meritocracy and ethnicity. *European sociological review*, 24 (4), 527-542.
- Driessen, G. & Smeets, E. (2007). De relatie tussen prestaties en advies. Onder- of overadvisering bij de overgang van basis- naar voortgezet onderwijs? In: Inspectie van het Onderwijs, *Onderadvisering in beeld* (pp. 59-81). Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.
- Dumont, H., Maaz, K., Neumann, M., & Becker, M. (2014). Soziale Ungleichheiten beim Übergang von der Grundschule in die Sekundarstufe I: Theorie, Forschungsstand, Interventions- und Fördermöglichkeiten. *Zeitschrift für Erziehungswissenschaft*, 17 (2), 141-165.
- Inspectie van het Onderwijs (2007a). *Onderadvisering in beeld*. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.
- Inspectie van het Onderwijs (2007b). *Aansluiting voortgezet onderwijs op het basisonderwijs*. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.
- Inspectie van het onderwijs (2011). *De staat van het onderwijs: Onderwijsverslag 2009-2010*. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.
- Inspectie van het onderwijs (2014). *De kwaliteit van het basisschooladvies. Een onderzoek naar de totstandkoming van het basisschooladvies en de invloed van het basisschooladvies op de verdere schoolloopbaan*. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.
- Klapproth, F., Glock, S., Krolak-Schwerdt, S., Martin, R., & Böhmer, M. (2013). Prädiktoren der Sekundarschulempfehlung in Luxemburg. *Zeitschrift für Erziehungswissenschaft*, 16 (2), 355-379.
- Leest, B., Fettelaar, D., Eck, E. van, Verbeek, F., Vegt, A.L. van der, & Jongeneel, M. (2013). *Selectiemechanismen in het onderwijs*. Nijmegen / Amsterdam / Utrecht: ITS / Kohnstamm Instituut / Oberon.
- Lubbe, M. van der, Verhelst, N., Heuvelmans, T., & Staphorsius, G. (2005). *Verslag van een onderzoek naar de toelating van leerlingen in het voortgezet onderwijs*. Arnhem: Citogroep.
- Mulder, L., Roeleveld, J. & Vierke, H. (2007). *Onderbenutting van capaciteiten in basis- en voortgezet onderwijs*. Den Haag: Onderwijsraad.
- Onderwijsraad (2005). *Betere overgangen in het onderwijs. Adviezen voor het verminderen van voortijdige schooluitval en het verkrijgen van een hoger opleidingsniveau in Nederland*. Den Haag: Onderwijsraad.
- Onderwijsraad (2007). *Presteren naar vermogen*. Den Haag: Onderwijsraad.
- Onderwijsraad (2014). *Overgangen in het onderwijs. Advies*. Den Haag: Onderwijsraad. <http://www.onderwijsraad.nl/publicaties/2014/overgangen-in-het-onderwijs/volledig/item7086#b17>

- Poorthuis, A. M. G. (2012). Children in Transition: Challenges and Opportunities in Adjusting to Secondary School. Academic dissertation. Utrecht: Universiteit Utrecht.
- Rekers-Mombarg, L.T.M. , Kuyper, H., & Werf, M.P.C. van der (2006). *Het interne rendement van het voortgezet onderwijs voor en na de basisvorming*. Groningen: GION, Gronings Instituut voor Onderzoek van Onderwijs.
- Roeleveld, J., Mulder, L., & Paas, T. (2011). De gevolgen van een latere afname van de Cito Eindtoets Basisonderwijs. Nijmegen / Amsterdam: ITS / Kohnstamm Instituut.
- Roeleveld, J, Smeets, E., Ledoux, G., Wester, M., & Koopman, P. (2013). *Prestaties en loopbanen van zorgleerlingen. Secundaire analyses op COOL-data ten behoeve van evaluatie Passend onderwijs*. Amsterdam / Nijmegen: Kohnstamm Instituut / ITS.
- Schneider, J. P. D. T. (2011). Die Bedeutung der sozialen Herkunft und des Migrationshintergrundes für Lehrerurteile am Beispiel der Grundschulempfehlung. *Zeitschrift für Erziehungswissenschaft*, 14 (3), 371-396.
- Schulze, A., Wolter, F., & Unger, R. (2009). Bildungschancen von Grundschulern: Die Bedeutung des Klassen-und Schulkontextes am Übergang auf die Sekundarstufe I. *KZfSS Kölner Zeitschrift für Soziologie und Sozialpsychologie*, 61 (3), 411-435.
- Timmermans, A., Kuyper, H., & Werf, G. van der (2013). *Schooladviezen en onderwijsloopbanen. Voorkomen, risicofactoren en gevolgen van onder- en overadvies*. Groningen: Rijksuniversiteit Groningen, Gronings Instituut voor Onderzoek van Onderwijs (GION).
- Visser, J. (2014). Toetsen en normeringen: enkele misverstanden opgehelderd. *Basis-schoolmanagement*, 28 (2), 19-23.
- Wijs, A. de, & Hollenberg, J. (2014). Een gewogen besluit. *Praxisbulletin*, 31 (5), 10-12). [[http://www.cito.nl/onderzoek%20en%20wetenschap/achtergrondinformatie/primair\\_speciaal\\_onderwijs/lvs\\_toetsen](http://www.cito.nl/onderzoek%20en%20wetenschap/achtergrondinformatie/primair_speciaal_onderwijs/lvs_toetsen)]



## Bijlage – Informanten en deelnemers aan de gesprekken

mw. C. van Batenburg	Leerkracht groep 8, Obs de Klim, Utrecht
dhr. M. Duzijn	Intern begeleider Daltonschool Rijnsweerd, Utrecht
dhr. M. Giesing	Voorzitter werkgroep Plaatsingswijzer en coördinator leerlingenzorg voortgezet onderwijs, Leeuwarden
dhr. H. Hakkers	Directeur basisschool De Trimaran, Edam
mw. I. Kensenhuis	Medewerker POVO Utrecht
mw. B. van der Kooi	Bovenschools zorgcoördinator basisonderwijs, Friesland
dhr. A. Loer	Directeur PO-samenwerkingsverband Waterland
mw. M. van der Maas	Adviseur KPCGroep
dhr. M. Muis	Clusterdirecteur Almeerse scholengroep
dhr. R. Nieuwenhuis	Directeur Kbs Aeresteijn, Langeraar
dhr. F. van Oeffelt	Directeur basisschool Panta Rhei, Almere
mw. P. Schröder	Leerkracht groep 8, OBS 't Pierement, Purmerend
dhr. K. van der Wal	Bovenschools zorgcoördinator basisonderwijs, Leeuwarden
dhr. H. Wiegant	Instreamcoördinator en teamleider vwo, Alphen ad Rijn
dhr. H. Wijnne	Leraar groep 8, basisschool Panta Rhei, Almere